

CISZTERCIEK
KUNSZENTMÁRTONBAN

A fekete skapuláréval kiegészített fehér ruhás ciszterci szerzetesek a 19-20. század folyamán csak egy szűkebb réteg számára tűntek ismerősnek a kunszentmártoni katolikus hívek körében. Hozzánk legközelebb Egerben működött magas színvonalú nyolcosztályos gimnáziumukat, ahol a Kunszentmártonban szolgálatot teljesítő plébánosok, illetve káplánok többsége végezte középiskolai tanulmányait. Az ő példájuk gyakorolt serkentő hatást a gazdálkodással foglalkozó, jómódú helybeli polgárookra, akik jogi, közigazgatási, orvosi pályára készülő fiúgyermeküket szívesen írták az egri ciszterci gimnáziumba. Rajtuk kívül kevesen találkoztak az egriek által „tarka barátok”-nak becézett szerzetesekkel. Először talán 1946 augusztusában fordult meg ciszterci tanár Kunszentmárton területén, amikor a budapesti Csonka Gépgyár cserkészcsapata a kunszentmártoni alsó erdő árnyas fáin között ültette fel sátortáborát a természeti szépségekben gazdag Körösparton. A cserkészek az egyik vasárnap délelőtt tábori szentmisére hívták meg a vendéglátó község lakosságát és tanulóifjúságát. A szentmisét mezei virágokkal díszített szabadtéri oltárnál az említett ciszterci atya, mint a gépgyár tanulóinak hittanára és cserkészparancsnoka végezte. A cserkészek ministránsként, kántorként működtek közre. Senki sem gondolhatta még akkor, hogy a község hívő lakossága néhány év múlva milyen szomorú körülmények között fog találkozni a ciszterci szerzetesek népes csoportjával.

A ciszterci szerzetesközösség alapítása nem egy névhez kapcsolódik. „Az első lépést Szent Róbert (+1110) tette meg, aki 1098-ban néhány buzgó bencés rendtársával letelepedett a burgundiai Citeaux-ban (latinul Cistercium), hogy ott az eredeti bencés Regula szellemében éljen. Másfél év múlva azonban vissza kellett térnie Molesme-be, apáti munkakörébe. A rendet magát két utódja: Szent Alberik (+1109) és Harding Szent István (+1134) hozta létre. II. Paszkál pápa 1100-ban védelmébe fogadta a citeaux-i alapítást, Szent István apát pedig a Charta Caritatis alkotmányát adta az új közösségnek. A szerény kezdeményezés akkor vált életté, amikor Szent Bernát vagy harminc rokonával és barátjával 1112 tavaszán belépett a „szeretet iskolájába”, és velük együtt letette a szerzetesi fogadalmat.¹ Bernát clairvaux-i apátsága idején a rend rohamosan terjedt: 1152-ben már 339 ciszterci apátság működött Európában.² A ciszterci rend III. Jenő személyében, aki Szent Bernát tanítványa volt, pápát is adott az egyháznak. A rendtagok szemlélődő, munkás életet éltek. Általában völgyekben telepedtek meg, monostoruk mellett mocsarakat csapoltak, erdőt irtottak, művelték a földet, gyümölcsösöket telepítettek. Szent Bernát misztikus teológiája alkotta lelkiségük alapját. Jó kétszáz éven át tartott ez a virágzó állapot. A francia forradalom megsemmisítette a citeaux-i apátságot és anyamonostort. Az ősi rend csak a 19. században kezdett ismét erőre kapni. Arculata azonban megváltozott: amint kezdetben, s majd több századon át a földművelés volt fő munkaterületük (Európa mezőgazdasága sokat köszönhet a szerzeteseknek), most egyre jobban bekapcsolódtak a lelkipásztorkodásba, a tudományos munkába és a tanításba.”³

Magyarországon még Szent Bernát életében meghonosodtak. Az Árpád-házi királyok közül II. Géza, II., III. és IV. Béla alapított több monostort és apátságot.

A zirci apátság

Zirc vidéke mutatkozott legalkalmasabbnak, ahol nemsokára erdők, szántóföldek, kertek jelezték munkájuk eredményét. A zirci apátság 1182-ben, a pilisi és szentgotthárdi 1184-ben, a pásztoói 1190-ben alakult. A ciszterciek honosították meg hazánk egyházi építészetében a csúcsíves stílust. A tatárjárás a negyedszáz apátságából sokat elsöpört a föld színéről. A teljes pusztulást a török hódoltság és a reformáció hozta magával. Mintegy száz éven át szünetelt hazánkban a ciszterci élet. Zirc újjáépítése a 18. század elején kezdődött meg. A pilisi-pásztoói apátság új utat vágott a ciszterci hivatáson belül: 1776-ban átvették az egri gimnázium vezetését. Az 1800-as évek elején egyesült a zirci, pilisi, pásztoói és szentgotthárdi apátság, ettől kezdve a Rend hivatalos neve: CONGREGATIO ZIRCENSIS SANCTI ORDINIS CISTERCIENSIS (S.O.C.) = CISZTERCI REND ZIRCI KONGREGÁCIÓJA. Legfőbb magyarországi előljárójuk a zirci apát. A magyar ciszterciek fő tevékenységi területe az iskolai oktatás lett: Eger, Székesfehérvár, Pécs, Baja, Buda gimnáziumaiban. A tanításon kívül 15 helységben vezettek plébániát. 1948-ban összes iskolájukat államosították, a kiválóan képzett, sőt tudós tanárok sokasága elvesztette állását. 1950-ben pedig 246 ciszterci szerzetesnek kellett megválnia rendi otthonától és apostoli munkaterületétől. De az államhatalomnak ez még nem volt elég, az internálásokon kívül többeket bebörtönöztek, a rend legfőbb előljáróját, Endrédy Vendel zirci apátot koholt vádak alapján 15 évi fegyházra ítélték.

Az 1950. év tavaszától már sejteni lehetett, mert a sajtó is állandóan azt sugallta, hogy a pártállam hamarosan ösztüzet zúdít a „klerikális reakcióra”, vagyis a katolikus egyházra. „Országos akció indult meg a szerzetesek ellen, és az ország minden részéről összegyűjtik őket bizonyos kényszertartózkodási helyekre, központokba. Hogy milyen célból és mennyi időre, ezt persze nem is sejtthették. Hisz

teljesen ki voltunk szolgáltatva a rendszer önkényének” – írta Kelety Géza ciszterci tanár a *„Szeretettel élni”* című könyvében. 1950 június 9-ről 10-re hajló éjszaka a bajai, pécsi és szentgotthárdi rendházakból összesen 37 ciszterci atyát hurcoltak internáltsággal a kunszentmártoni kármelita kolostorba. Ennek részleteit már többen leírták, hiteles pontossággal olvasható Kelecsényi Ákos (Pécs), Sulyok Ignác (Baja), Kelety Géza (Szentgotthárd) és Maróti Arnold visszaemlékezéseiben. Legfeljebb az elhurcolás „hivatalos” indoklásának cinizmusára érdemes utalni: „Jelenlétük (már mint az említett városokban –JL) veszélyes a közrendre és a közbiztonságra.” Itt most Kelety Géza atya szavaival idézzük fel a június 9-i félelmetes éjszaka eseményeit:

„Dörömbölés (a szentgotthárdi ciszterci monostor szerzetesi szobájának ajtaján éjfélkor). Kinyitom az ajtót. Civilruhás, alacsony, vékony, 20-22 éves, elég rossz arcú fiatalember áll az ajtóban – Államvédelmi osztály – mondja szárazon. – Azonnal öltözködjék fel és kövessen. Nem feleltem semmit. Nagyjából rendbe szedtem magam, s utána indultam. Végigmentünk a folyosón, a perjel úr fogadószobájába. A folyosón ávosok állnak mindenfelé. A teremben szintén. Az egyik oldalon félkörben álltak rendtársaim. Félig álmos, félig riadt tekintettel vártuk mindannyian a fejleményeket. Tagbaszakadt, feketehajú, bőrkabátos ember papírköteget vett elő, s olvasni kezdett. Úgy látszik, ő volt a főnök. Rekedtes hangon, hangosan darálta felénk a szöveget. – Végzés. A belügyminiszter rendeletéből kifolyólag a szentgotthárdi ciszterci rendház tagjait, mivel további itt-tartózkodásuk a köz szempontjából, aggályos és káros’, Kunszentmárton kényszer-tartózkodási helyre szállítjuk. A végzés ellen fellebbezésnek helye nincs. – Levitte a hangot. – Ide figyeljenek –, folytatta, miközben megszakítás nélkül ránk nézett –, most húsz perc csomagolási időt kapnak.

Szent Bernát apát

Békefi Remig zirci apát

A zirci konvent, középen Werner Adolf apát

Ezalatt a legfontosabb holmijukat összecsomagolhatják, egyetlen kis táskában vihetnek annyit, amennyit kézben elbírnak. Húsz perc múlva ugyanide jöjjenek vissza. Előzőleg azonban mindenki aláírja a nevére szóló belügyminiszteri végzést. Egy példány maguknál marad, egyet visszaadnak. Ezzel letette az asztalra a papírcsomót. Majd rám nézett. – Maga fiatalember (!) – szólalt meg felém intve fejével –, majd maga kitölti mindenkinek az ívét, csak vezeték- és keresztnév kell, semmi más, és mindegyikük sorban aláírja. – Ez volt a „névre szóló” végzés. Még a nevünket sem tudták, nekem kellett kitölteni a végzéseket. Leültem az asztalhoz, a töltőtollammal sorban kitöltöttem az íveket, az atyák pedig aláírták. Aki végzett, elmehetett csomagolni. Tizennégy perc telt el, mire minden ívet kitöltöttem. Már csak hat percem volt a csomagolásra. Mindenkit egy ávos kísért vissza a szobájába. Aki engem költött fel az imént, most is velem jött. Körülnéztem a szobámban. Szekrényem tetejéről levettem egy aktatáska nagyságú kis koffert. Más táská nem volt kéznél. Szóval, ebbe kell mindenemet belerakni. A breviáriumom (papi zsolozsmáskönyvem) négy kötetét vettem le először a polcomról. – Azt nem lehet elvinni! – kiáltott rám az ávos, aki minden mozdulatomat figyelte. Hevesen fordultam hátra. – Akkor pedig ittmaradok. Az imakönyvem nélkül egy lépést sem megyek – válaszoltam határozottan. A jól sikerült fellépésre egy kicsit megnyihült. Intett a kezével. – Imakönyv? Na, nem bánom, tegye be. A kis misekönyvemet is melléjük tettem, ez ellen nem volt újabb kifogása. Két kidolgozott, csak letisztázásra váró doktori értekezésemet – sok év munkáját – azonban sehogyszem engedte elvinnem. Néhány fehéreneműt tudtam csak beletenni a bőröndbe, máris

A kunszentmártoni kármelita rendház, 1950 nyarán 37 ciszterci szerzetes tanár lakóhelye

megett. Civil ruhámat, tavaszi és átmeneti kabátomat, valamint télikabátomat magamra vettem, s a kis kofferrel hat perc múlva kiléptem az ajtómon. Még egyszer visszanéztem szobámra. Talán sohasem látom viszont... A folyosó végéről már kiabáltak, hogy siessünk. Mindenfelől előjöttek szobáikból az atyák, a forró júniusi éjszakán tetőtől talpig vastagon, különféle kabátokba öltözve, körülbelül ugyanúgy mint én, mindenki hozta minden kabátját – saját magán. Pár lépés után mindenkiről szakadt a verejték. Az ávosok sorfala közt mentünk le a földszintre. A főkapunál megvárták, míg mindenki odaért, s csak akkor nyitották ki. A kapu előtt ponyvával letakart nagy teherautó várakozott teljes sötétségben, hátsó nyílásával a kapu felé fordulva. Körös-körül géppisztolyos rendőrök. Nyers, de fojtott hangon adták ki az utasítást, hogy teljes csendben lépjünk fel az autóra. (Kiktől vagy mitől félték vajon?...) Egy kis egyfokú létra volt az autó hátulján, ezen hágtunk fel a kocsira. Szorosan egymás mellett kellett ülnünk. Közben suttogni kezdtünk, mert összevissza botladoztunk a sötétben. Káromkodások és fenyegetőzések. – Aki egy szót szól, lelövöm! – kiáltott ránk az egyik géppisztolyos. Végre valahogyan mindannyian elhelyezkedtünk. Persze kabátjaink levetéséről szó sem lehetett. Szörnyű hőség volt a ponyva alatt. Vagy öt perc múlva végre elindultunk. Ránéztem óram világító számlapjára. Háromnegyed egy volt éjfél után... Imádságba és gondolatokba merültünk mindannyian. Három óra körül egyszerre csak dohogni kezd a motor. Megállunk. Elöl többen leszállnak, a motort vizsgálják, majd sűrű káromkodások közepette szerelgetni kezdik. Újra megindulunk. Néhány perc múlva az előbbi zakatolás. Ismét megállunk. Ez így ment még jónéhányszor. Közben lassan erősödő fény szűrődik át a ponyván. Hajnalodni kezd. Négy óra tájban végleg bedöglik a motor. Az ávosok feladják a reményt, hogy tovább tudnánk jutni. A két rendőr megunt a hőséget, leszállt, de a ponyvát

Endrédi Vendel zirci apát

megint csak ránk szíjazták a két hátsó sarkon. Valamivel lazábban, mint előbb, így egy kis résen át ki tudtunk nézni. Éppen a Somlóhegy alatt voltunk Suttogva kezdünk el beszélgetni, hogy kint ne hallják. Lassan egészen kivilágosodik. – Mi lesz ennek a vége? – kérdezte mellettem egy idősebb testvér. – Esetleg meghalunk – válaszoltam egykedvűen. – Ez már nyílt egyházüldözés... – suttogta. – Ennél nyíltabb már nemigen lehet, bár igyekeznek mindent titokban csinálni, amint a jelek mutatják. Többen az idősek közül panaszkodni kezdtek, hogy a veséik már nem bírják. Az egyik rendőrtől megkérdezték: leszállhatnak-e? Durva röhögés, káromkodás és trágárság volt a válasz... Délelőtt 11 óra felé elviselhetetlen lett a hőség és a fülledtség. Többen rosszul lettek, de nem lehetett rajtuk segíteni. Végre motorzúgás hangzott fel a távolból, s percek múlva egy hasonló nagyságú teherautó állt meg mellettünk. Annyira féltek, hogy a gyér forgalmú mű-

úton esetleg közlekedők, vagy a földeken dolgozó emberek meglátnak bennünket –, hogy a másik teherautó nekifarolt a mienknek, s leszállás nélkül, a ponyvák fedezete alatt kellett átlépnünk a másik autóba, amely ugyanúgy volt belül padokkal felszerelve, mint a mienk. Kiderült, hogy Pestről kérték telefonon ezt az autót az elromlott helyébe. Éppen hét órát kellett várnunk a legnagyobb hőségben.

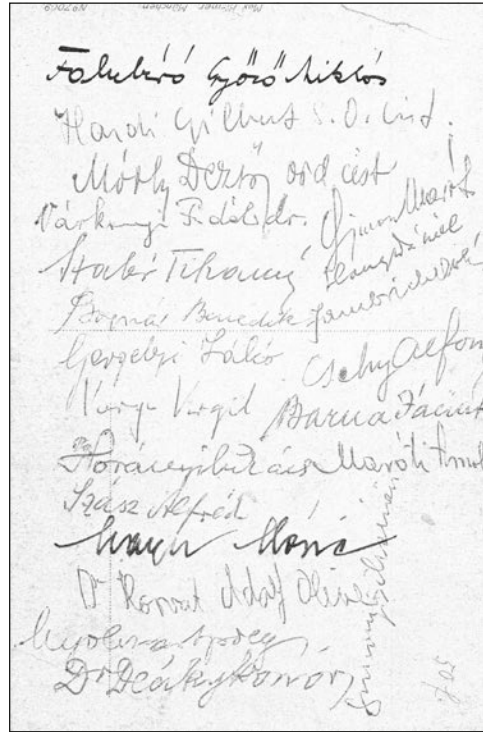
Végre tovább indultunk. A mozgó kocsiban valamivel több volt a légáramlás, bár a ponyvája ennek is szorosan le volt szíjazva, így kissé felfrissültünk. No persze, ez nagyon relatív dolog. A két rendőr is unta mögöttünk az egészet, és elkezdtek beszélgetni. Persze ebben sok köszönet nem volt, mert káromkodásokkal sűrűn fűszerezett trágárságok, gúnyolódások és sértő megjegyzések áradatát zúdították ránk. Gyűlölettől szikrázó szemmel mustrálgattak bennünket, és rágalmak özönével illették az Egyházat, a papságot. Igen kínos volt hallgatni. Perjel úr egyszer közbeszólt, de még ocsmányabb hangon és szavakkal torkolták le. Ez még rosszabb volt, mint az előző csend. Sem válaszolni, sem visszaszólni, sem imádkozni nem lehetett. Pesten sehol sem álltunk meg, hanem délkeleti irányban hagytuk el a várost. Úgy véltük, Kecskemét irányában megyünk. Lassan besötétedett. Egy nagyobb, kivilágított helyen mentünk át – ez nyilván Kecskemét volt –, majd egy újabb óra múlva, hosszú hídon jutottunk át. Ez csak a Tisza-híd lehetett. Majd tovább, tovább... Fáradtan, éhesen, szomjasan, elcsigázva és izzadságban fürödve, már egészen elfásultan vártuk, vagy már nem is vártuk, mi lesz az egésznek a vége. Éjjel tizenegy felé járt az idő. Csaknem egy teljes napot töltöttünk szinte mozdulatlanul azon a pokoli járművön. Ismét egy város tovatűnő fényei suhantak át a ponyván. Vajon melyik tiszántúli városban járhatunk? Éreztük,

letértünk a főútvonalról, mellékutcákban kanyarogtunk ide-oda.

Végre megálltunk. Vaskapu nyílik, egy udvarra fordulunk be. Szaladgálás, kiáltások hangzanak. – Kiszállás! – kiáltanak a ponyva alá. Lassan kikecmergünk. Emeletes épület udvarán állunk. A lépcsőházból fehér reverendás alakok futnak felénk. Ismerős hangokat hallunk. – Jé, a gothárdiak! – kiáltja felénk pécsi gimnáziumunk igazgatója, Kühn Szaniszló atya. Összeölelkezünk testvéreinkkel. Pécs, Baja, Szentgotthárd ciszterci rendházainak tagjai vagyunk együtt. Közben az autó hátrafelé kigördül, s a kaput becsapják mögöttünk. Cókmókjainkkal együtt beme gyünk az épületbe. Megtudjuk közben, hogy Kunszentmártonba kerültünk egy kármelita rendházba. A szegény kármeliták szeretettel fogadják a hivatlan és váratlan vendégeket. Mi éppen négyszer anynyian vagyunk, mint ők, mármint a „vendéglátók”. Kicséréljük élményeinket. Baján és Pécssett ugyanaz történt.

Pontosan éjfélkor kezdtek, mint nálunk. Felzavarták őket, húsz perc csomagolás, autózás. A bajaiak, mivel közelebb voltak, már délelőtt 11 órakor, a pécsiek délután kettőkor értek ide. Mi legtávolabbiak – hatalmas vargabetűvel – csaknem 24 órát utaztunk. Lerakjuk a folyosón holmijainkat, majd az alagsorban lévő ebédlőbe megyünk, hogy valami harapnivalót és főleg sok-sok vizet fogyassunk. Kicsit elbeszélgettünk, majd a rendház társalgójában hevenyészett szalmazsákokra leheveredtünk, hogy a szörnyű utazás után megpihenjünk, s közben hálát adtunk Istennek, hogy a borzalmas börtönök helyett – bármilyen mostoha körülmények között is –, de egy kolostorban lehetünk együtt testvéreinkkel.

Másnap délelőtt új otthonunkkal ismerkedtünk. A zárda emeletes, modern épületnek számított abban az időben. Tizenkét kármelita szerzetes számára épült, igen okos beosztással. Kicsiny cellák, egyszerű praktikus bútorzat, amely a kármeliták szigorú, fegyelmezett szerzetes-életének stílszerű kerete. Priccs szalmazsákkal, egyszerű gyalult asztal, polc, szék, fogas. Ennyi volt mindössze a cellák felszerelése. Közös ebédlő, társalgó és mellékhelyiségek egészítették ki a zárda belvilágát. A földszinten az épület teljes hosszában egy nagy kápolna volt, amelybe minden nap igen sokan jöttek a városból szentmisére. Lelkészségként működött. A város lakossága majdnem száz százalékban katolikus. Szép nagy plébániatemplom van a város gondozott főterén, de sokan szívesen jártak a meghitt szerzeteskápolnába. A nagy helyiségben többszázan fértek el. A 12 kármelitan

A Kunszentmártonból távozó ciszterciek névalírása 1950 szeptemberében

Dr. Kerekes Károly zirci apát a kunszentmártoni Nagy Ferencsel és dr. Szabó Jánossal beszélget Nagyváradon, 1995. május 14-én

amíg csak módunk van rá, a szerzetesélet külső kereteit a lehető legnagyobb mértékben fenntartjuk. Rendszeresen végezzük tovább a liturgiát, a teljes zsolozsmát is közösen mondjuk a kápolnában, ebéd alatt lelkiolvasmány lesz, s minden téren igyekszünk régi életmódunkat folytatni. A misézést is sikerült szépen beosztani. Szükségeltárokat állítottunk fel, így mindennap reggel öttől kilencig mindenki tudott misézni.

Másnap délelőtt a helybeli rendőrparancsnok, egy főhadnagy jött be a házba. A névsorolvasás után terjedelmes beszédet mondott, amelyben sűrű fenyegetések kíséretében jelentette be, hogy a zárdá területét ne próbáljuk elhagyni, de a házban és a kertben azt csinálhatunk, amit akarunk. A kármeliták továbbra is elhagyhatták a zárdát, csak mi, a kényszerrel odatelepítettek nem. A zárdával szemben még jövetelünk előtt kiürítettek egy házat, ebbe ávosok költöztek be, akik innen tartották szemmel a rendházat, valamint időnként körbejárták a zárdá kerítését, s figyelték, nem szökik-e ki valaki. Ellátásunk – legalább is eleinte – eléggé zavartalan volt. A kármelitáknak ugyan nem voltak nagyobb élelmiszer-tartalékaik, a létszámuk több mint ötszörösére felduzzasztott házat nem sokáig tudták volna ezekből ellátni. Az állam semmit sem adott az internáltak ellátására. De a leleményesség és a keresztényi szeretet napokon belül minden problémát megoldott. Anélkül, hogy a kármeliták híveik körében a legkisebb propagandát folytatták volna, már a megérkezésünk utáni napon reggeltől kezdve sorban álltak a misére szabadon bejövő asszonyok, férfiak és gyerekek, karjukon kisebb-nagyobb

kívül most már 37 ciszterci, néhány iskolatestvér és jezsuita laikus-testvér, valamint négy kalocsai iskolanővér zsúfolódott össze, így összesen 65-en laktunk a 12 személyes zárdában. A többi rend tagjait szintén tegnap hozták ide, hogy milyen meggondolás alapján, azt nehéz lenne kitalálni. Az első nap rendezkedéssel telt. Igen szűkösen fértünk el a házban. Egy-egy cellában négyen helyezkedtünk el, de így is csak éjszakákra mentünk a cellákba, ahol szalmazsákokon fektedtünk a földön. Olyan kicsik voltak a cellák, hogy minden bútort ki kellett hordani belőlük, hogy a négy szalmazsák elférjen. Sokan kiszorultak a folyosókra, alagsorba, pincébe. Nagynehezen azért mindenki talált helyet.

A berendezkedés után a napirendet és a házszabályokat beszéltük meg egy közös gyűlésen. A rendkívüli körülmények ellenére egy akarattal határozta el a szerzetesközösség, hogy

kosárral, szatyorral a konyha, illetve kamra előtt, és hozták élelmiszer-adományaikat a „szenvető szerzeteseknek”. És mennyire ügyesek és ugyanakkor alázatosak voltak a kunszentmártoni asszonyok. Összebeszéltek, hogy egy közeli ház udvarán drótkerítéssel elkerítenek az utca mellett egy kis helyet, és a nekünk szánt csirkéket, tyúkokat mindenki szép csendben, anélkül, hogy bárki is látná, a kerítésen át beejti.

Két-három nappal megérkezésünk után kezdtük megszokni új életünket. Szerzetes életünkben nem történt lényeges változás. Nekem csak a pasztoráció és a hitoktatás hiányzott nagyon. A fontos mégis az volt, hogy együtt vagyunk testvéreinkkel és élünk, sőt, misézhetünk, imádkozhatunk közösen, és a házon belül végeredményben azt csinálhatunk, amit akarunk. A zsúfoltság és a trópusi meleg kisebb, másodrangú kényelmetlenséggé vált. Legfőbb problémánk a jövő nagy kérdőjele volt. A másik gond, a világgal való kapcsolat, megoldódott. Amikor kiderült, hogy a kápolnát nem zárják be, a kármeliták rendszeresen és szabadon járhatnak-kelhetnek a házból ki és be, sőt a hívek is háborítatlanul érintkezhetnek velünk, ez a kérdés sem okozott többé nehézséget. Fel is használtuk, és már másnap ki-ki megírta első leveleit szeretteinek. Magam is írtam édesanyámnak Pestre, és Gotthárdra is küldtem egy levelet. Június 11-én, tehát megérkezésünk utáni napon – mielőtt még leveletem postára küldhettem volna – vasárnap este kellemes meglepetés ért, bár első pillanatban kissé megijedtem. Közvetlen a lefekvés előtt, este 10 óra után a kapus testvér – aki kármelita volt természetesen – hív ki az ebédlőből. Keresnek. Az udvaron alacsony kis törékeny alak vár. Édesanyám! Ő volt az első, aki eljött. Csak néhány percig tudtunk beszélni, mert a kapus figyelmeztetett, hogy a szemben levő házból – az ávós tanyáról – valaki a kapunk felé közeledik. Nyilván észrevették anyámat – és most baj lesz. Gyors öleléssel búcsút veszünk egymástól. Alighogy anyám kilép a kapun, az ávós feltartóztatja és bekísérte a szemben lévő őrszobára. Lesem a kapurács mögül, mi történik. Megnyugodtam. Tíz perc múlva egyedül távozik anyám. Így hát mégsem történt nagyobb baj. Másnap már az első mise idejére újra bejött. Csak egyszerű igazoltatás volt az este, nem vonták kérdőre, miért látogatta meg a fiát, sőt semmiféle fenyegetés, de még figyelmeztetés sem történt a további látogatások tiltására. Ez mindannyiunknak nagy megkönnyebbülést jelentett. Úgy látszik, a „házi” internálással a fő céljuk az volt, hogy kikapcsoljanak bennünket a lelkipásztorakodásból, és nem akartak bosszút állni rajtunk vagy kínozni. Csak később derült ki, hogy a „fő cél” az egészen más volt.

A következő napokban megtudtuk, hogy az egész déli és nyugati határsávban, 30 km-es átlagmélységben minden helységről elhurcolták az összes férfi és női szerzetesházak lakóit, és néhány „összpontosított részleg” nevezetű kényszertartózkodási helyre, zárdákba, püspöki palotákba zsúfolták össze. 1950. június 10-re virradó éjszaka 2700 szerzetest és apácát szállítottak el többszáz teherautóval az ország különböző vidékeiről elsősorban az Alföldre. Nyilván jó előre jól átgondolt és megszervezett akcióról volt szó. Tehát a nyílt egyházüldözés teljes erővel megindult. Ezt most már – méretei miatt – sem az ország lakossága, sem a külföld előtt nem lehetett eltitkolni. Nem is nagyon akarták. Az egész ország erről beszélt, s mint megtudtuk, nyugaton is hatalmas sajtókampány indult meg érdekünkben – egyelőre nem sok eredménnyel...”⁴

Az átlagos hőmérsékletet meghaladó trópusi nyár nehézségeivel is megküzdő ciszterci szerzetes-tanárok három hónapot töltöttek internálásuk színhelyén, a kunszentmártoni Kármelben. A vendéglátó kármelitákkal példás összhangban végezték a liturgikus ténykedéseket a kápolnát nagy számban látogató hívek javára. Naponta összesen 42 szentmisét mutattak be a három rendszeres és a két szükségoltárnál. Vasárnapokon ünnepi miséket, szentbeszédeket tartottak, gyóntattak, lelki beszélgetéseket folytattak azokkal, akik ezt igényelték. Nyolczas Ipoly, a kiváló zenész és orgonista készségesen vállalta a kántori és karvezetői teendőket. Ágoston Julián kötetnyi verssel gyarapította a magyar irodalom kincsesládáját, örök emléket állítva az üldözött szerzeteseket befogadó város nemeslelkűségének. A Kármel hívei bepillantást nyerhettek a ciszterci lelkiség mélységeibe, különösen a nagy életpasztallattal rendelkező atyák csillantották meg bölcsességük, felhalmozódott tudásuk gyöngyszemeit.

Amitől tartottak, 1950. szeptemberének első napjaiban bekövetkezett. A pártállam törvényerejű rendelettel szüntette meg Magyarországon a szerzetesek működését. A bencések, piaristák és ferencesek visszakaptak iskoláikból kettőt-kettőt, de a ciszterciek nem voltak közöttük. Negyven éven át nem működhetett ciszterci gimnázium. A deportált atyák szabadon elvonulhattak, de kolostoraikba többé nem térhettek vissza, sőt rendi öltözkünet is fekete reverendára, vagy civil ruhára kellett cserélniük. Néhányan plébániai beosztást kaptak valamelyik távoli egyházmegyében, a fiatalabbak gyárakban, üzemekben vállaltak munkát, az idősek szociális otthonokba kerültek. Hosszabb távon Csehy Alfonz és Maróti Arnold atya maradt Kunszentmártonban.

Negyven év elmúltával virradt fel a remény napsugara. A személyi állományában döbbenetesen megcsappant ciszterci közösség újra megkezdhette rendi tevékenységét. A zirci apátság épületét, valamint iskoláik többségét 1990-ben visszakapták. Világi tanárok és tanárnők ciszterci szellemben működtetik az iskolákat, ahol az egykori szerzetes tanárok emlékét hűségesen őrzik. A tanulók jutalmazására a pécsi Ciszterci Nagy Lajos Gimnázium öregdiákjai különböző díjakat alapítottak, ezek közül hat olyan ciszterci atya nevére és példájára, akik Kunszentmártonban töltötték a deportálás nehéz időszakát. Ezek a következők:

- Dr. Deáky Honor-díj (alapítva 2004-ben): a sporttevékenység jutalmazására.
- Dr. Horvát Adolf-díj (2005): olyan gimnáziumi tanuló jutalmazására, aki a latin nyelv segítségével készíti el történelmi, vagy biológiai témájú pályamunkáját.
- Kühn Szaniszló-díj (2002): ének-, illetve zenekarban működő diák kaphatja.
- Mayer Móric-díj: a felsőfokú nyelvvizsga elismerése.
- Nyolczas Ipoly-díj (2005): a matematikai teljesítmény jutalmazása.
- Horányi Lukács ösztöndíj: azok a diákok kaphatják, akik „többre készülnek, a jövőjüket építik.”⁵

Az 1950-ben Kunszentmártonba száműzött 37 ciszterci atya közül már senki nem él. Az eltelt 65 év múltán sem szabad azonban elfelednünk őket. Szívünkben és emlékezetünkben sokáig élni fognak Szent Bernát fiai, akik – ha kényszerűségből is – városunkban töltötték a hosszú, forró nyár hónapjait, és szerzetesi

fegyelmességük, imádságos életük példájával, tudásuk átadásával gazdagították a lakosság hitéletét, vallási kultúráját.

1 Emiatt tartják sokan tévesen Szent Bernátot a rend alapítójának.

2 Budán, a ciszterciek Villányi úti templomának homlokzatán ott sorakozik a négy szent apát: Róbert, Alberik, István és Bernát infulás, pásztorbotos szoboralakja.

3 Puskely 1990. 28-30.

4 Kelety 1997. 158-170. – A rendíthetetlen hittel és bátorsággal megáldott Kelety Géza atya „Szere-
tetből élni” című, 1997-ben megjelent könyvében két teljes fejezetet szentel Kunszentmártonnak.
Az erre vonatkozó terjedelmes részletek szó szerinti idézése azért fontos, mert a kunszentmár-
toni kármelita rendház építészeti beosztásáról, a helyiségek berendezéséről, egyáltalán a szerze-
tesi élet kereteiről, a deportált ciszterciek lelki megrázkódtatásáról, napi foglalatosságairól ezen
keresztül kap az olvasó pontos, „emberközeli” képet, hiteles tájékoztatást.

5 A Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának Évkönyve a 2005-2006. tanévről. Szerk. Páva Péter. 2006. 238-245.

A bajai rendház tagjai 1950-ben

DR. LÁSZLÓ VINCE, JÁNOS házfőnök (1902–1977)

A Fejér megyei Selyemmajor községben született 1902. február 27-én. 1919. szeptember 9-én lépett a ciszterci rendbe. Egyszerű fogadalmát 1923. július 10-én, az ünnepélyes fogadalmat 1926. június 26-án tette le. 1926. július 4-én szentelték pappá. Bölcsészdoktor, magyar-latin szakos középiskolai tanár. Az egri ciszterci gimnáziumban Demeter István, a későbbi hírneves pap és kunszentmártoni káplán, valamint a kunszentmártoni dr. Barna Domokos (dr. Barna Gábor édesapja) osztályfőnöke és magyartanára. 1936: Budapesten prefektus, 1938: Baján gimnázium-igazgató és házfőnök. Baján 1939-44: egyedül, 1945-47: Sulyok Ignáccal szerkesztette A ciszterci rend bajai III. Béla gimnázium évkönyvét.¹

A bajai diákokthron igazgatója, a dolgozók gimnáziumának vezetője, a bajai Liszt Ferenc Kör elnöke, a Katolikus Tanügyi Főigazgatóság gimnáziumaiban és leánygimnáziumaiban a magyar nyelv, a pécsi tankerület gimnáziumaiban a magyar nyelv és irodalom, továbbá a bölcsélet tanulmányi felügyelője. A Miasszonyunk Kalocsai Iskolánővérek és a Ferences Szegénygondozó Nővérek gyóntatója.² 1950: belvárosi segédlelkész Baján. Kunszentmártonba történt elhurcolásukkor 48 éves volt. Mint nyugalmazott esperes, plébános hunyt el 75 éves korában Pannonhalmán 1977. január 15-én. Mezőfalván temették.³

Emberi és paptanári mivoltára jellemző vonást örökít meg róla Rapcsányi László az áthoszi kolostor temetkezési helyét bemutató könyvének lapjain: „A kolostorokban igencsak megtanulja az ember, hogy borzongás nélkül kell várnia az elmúlást. Nézem a maradványok piramisát, a koponyaszertárt, és noha tudva tudom, mégsem akarom elhinni, hogy egyszer közöm lesz hozzájuk. Diákkoromban röntgenképekből szerkesztettünk tablót, és visongtunk azon, aki megborzadt saját feje láttán. Bölcs ciszterci tanárunk, László Vince nem szidott meg bennünket, hiszen a rend címerében a fél lábon álló golya körül is a ‚Mors‘ felirat olvasható, de feladta az egész Halotti beszédet Pais Dezső olvasata szerint. Azóta sem felejtettük el...”⁴

1 Magyar Katolikus Lexikon VII. 2002. 674.

2 Ciszterci Névtár 1947-48. 19.

3 Új Ember, 1977. január 30.

4 Rapcsányi 1979. 299-300.

BOGNÁR BENEDEK, ANDRÁS (1912–1991)

A Győr megyei Gyömöre községben született 1912. október 8-án. Beöltözött: 1932. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalom: 1933. augusztus 30. Ünnepélyes fogadalmat tett 1939. június 23-án. Pappá szentelték 1939. június 29-én. Magyar-latin szakos okleveles középiskolai tanár. Ifjúsági hitszónok, az Eucharisztikus Gyermekszövetség vezetője. A Kalocsai Iskolánövérék és tanulóifjúságuk gyóntatója. Baján a latin nyelv tanára, a diákokthron felügyelője.¹ 1950: szentjánosi lelkész. Kunszentmártoni internálása idején 38 éves volt.

Meghalt Győrben, 1991. augusztus 18-án, 79 éves korában.²

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 20., 48.

2 Diós szerk. 2011-12. (Kézirat) 52.

CSEHY ALFONZ, GYULA (1899–1980)

A Nyitra megyei Tardoskedd községben született 1899. december 12-én. Beöltözött 1915. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmat 1918. augusztus 31-én, ünnepélyes fogadalmat 1922. július 15-én tett. Pappá 1922. július 30-án szentelték. Okleveles középiskolai hittanár, a Mária Kongregáció prézese. 1922-24: hittudományi tanulmányait végezte Innsbruckban. 1924-25: az egri Szent Bernát Gimnázium hittanára, 1925-28: hitoktató, segédlelkész Zircen, 1928-29: hittanár a budai Szent Imre Gimnáziumban, 1929-33: hittanár Szentgotthárdon, 1933-48: hittanár a bajai III. Béla Gimnáziumban, 1948-50: hitoktató a bajai központi általános iskolában. 1947-48: Baján a ciszterci gimnázium kongreganistáinak körlevele, az „Édesanyánk” felelős szerkesztője.¹ 51 éves volt, amikor 1950 júniusában a bajai rendház tagjaival együtt Kunszentmártonba került, a kármeliták kolostorába. Amikor társai távozhattak, ő egy fiatalabb rendtársával akkor is ott maradt. Az egri főegyházmege kötelékébe lépve 1951-52: segédlelkész Újfehértón, majd Püspökladányban. Egy évig tartó káplánkodás után nyugdíjba vonult, de mindvégig kiegészítőként tevékenykedett, misézett, prédikált és szorgalmasan gyóntatott a lakásához közel eső kunszentmártoni nagytemplomban. Egy jószívű családnál talált otthonra. Néhány nappal halála előtt került a székesfehérvári Papi Otthonba, már menthetetlen állapotban. Itt halt meg 1980. július 6-án 81 éves korában, csendes, szelíd, szinte észrevehetetlen halállal. Lelkiismeretes, hűségesen kötelességteljesítő hittanárként maradt meg mindazok emlékezetében, akiknek nevelője volt. Nem egy diákja vallja ma, évtizedek után, hogy amit az iskolapadban „leckének” vélt, tanítás és példaadás volt, ereje – ha rejtetten is – egész életükben munkálkodik bennük. Számos rendtársával koncelebrálva temette Kovács Endre egri segédpüspök a fehérvári Nagybaldogasszony-plébánia altmplomának rendi kriptájába.²

1 Magyar Katolikus Lexikon XVI. 2013. 298.

2 Szolgálat, 1981. 49. szám, 101.

FALUBÍRÓ GYŐZŐ, MIKLÓS (1908–1975)

A Vas megyei Muraszombat községben született 1908. november 10-én. 1926. augusztus 29-én öltötte magára a ciszterci rend fehér ruháját. 1927. augusztus 30-án egyszerű fogadalmát tette le, 1931. június 27-én ünnepélyes örök fogadalommal kötelezte el magát Isten szolgálatára. 1931. július 5-én szentelték pappá. Történelem-latin szakos okleveles középiskolai tanár. Baján külső házgondnok és a belső házgondnok segítője. Az énekkar vezetője.¹ 1950: másodházgondnok, szentjózsefi segédlelkész. Kunszentmártonba történő elhurcolásakor 42 éves. Meghalt: Dallas (USA), 67 éves korában, 1975. június 4-én.²

Lékai Lajos és Falubíró Győző 1942 nyarán a ciszterci nagytáborban

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 20., 46.

2 Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 110.

DR. JÁKI ADORJÁN, FERENC (1919–?)

A Fejér megyei Érd községben született 1919. november 16-án. Beöltözött 1938. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalom: 1939. augusztus 30. Ünnepélyes fogadalom: 1944. április 5. Pappá szentelték 1944. május 17-én. Bölcsészdoktor. Szakvizsgázott magyar-latin szakos gyakorló tanárjelölt Budapesten. Az Ulászló utcai helyi káplánság lelkésze, cserkész rajparancsnok, osztályfőnök.¹ 1950: Baja kiscsávolyai-tanyai segédlelkész, hitoktató. 31 éves korában sodródott Kunszentmártonba. Szépen rajzolt. A Kármelben megfestette Szent Bernát apát ideiglenes oltárképét.

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 25., 49.

PATAKI KÁLMÁN, ANTAL (1886–1973)

A Somogy megyei Nágocs községben született 1886. június 14-én. Beöltözött 1905. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalom: 1907. április 2. Ünnepélyes fogadalmat tett 1910. június 27-én. Pappá 1910. július 2-án szentelték. Nyugalmazott földrajz-termesztetrajz szakos okleveles középiskolai tanár. Az iskolák államosításáig (1948) Baján óraadó.¹ Kunszentmártonba hurcolása idején 64 éves volt. Pataki Kálmán ciszterci rendi áldozópap, gimnáziumi tanár életének 88., szerzetességének 68.,

papságának 64. évében 1973. szeptember 1-jén Pannonhalmán elhunyt. Temetése szeptember 3-án volt a pannonhalmi temetőben.²

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 19., 42.

2 Új Ember, 1973. szeptember 16.

SIMONYI MARIÁN, ISTVÁN (1909–1978)

Az életének tragikus sorsát alázattal és teljes megadással elfogadó ciszterci atya 1909. december 6-án született a Bács-Bodrog vármegyei Bácsalmás községben. 1927. augusztus 29-én lépett a rendbe. 1928. augusztus 30-án, majd 1933. június 24-én letett fogadalmi után 1933. július 2-án szentelték pappá a zirci apátsági templomban. Történelem-földrajz szakos középiskolai tanári végzettséget szerzett. Egy-egy évi egri és székesfehérvári tanári munka, majd előszállási káplánság után visszakerült az áldott-dús bácskai földre, ahol született, s ahol végül életét leélte. Baján volt gimnáziumi tanár egészen nyugalomba vonulásáig (1969), és itt is halt meg váratlanul 1978. november 7-én. A *Szolgálat* című folyóirat megrendítően szép méltató cikkének részleteit nem mellőzhetjük Simonyi Marián atya életrajzának ismertetéséből.

„Szerény, másokért élő, rendtársairól mint házgondnok különös szeretettel és hozzáértéssel gondoskodó, tanítványai szívét megnyerő, gondos és képzett szerzetestanári egyéniségéről talán semmi kiemelkedőt nem jegyezhetnénk föl, ha Isten nem választotta volna ki arra, hogy tragikus sorsával, szenvedésektől kivételesen megkísértett életével tanúságot tegyen hitének erejéről, minden megpróbáltatást szelíd derűvel elfogadó keresztény rendíthetlenségéről.

Baját már 1944. október 20-án ellenállás nélkül kiürítették a német megszállók, a Dunántúlon azonban még tovább folyt a harc. Így történt, hogy 1945 februárjának egyik kora délutánján német repülőgép bombát dobott a bajai megyeháza előtti térre. Többen meghaltak, a téren éppen áthaladó Simonyi Marián pedig életveszélyesen megsebesült. A kórházban hosszú ideig lebegett élet-halál között, a rendkívül áldozatos orvosi beavatkozás azonban megmentette életét. Marián atya életben maradt, de egyik lábát tőben, a másikat térd fölött amputálni kellett. És megkezdődött életének nagy próbatétele: élet a toloszékben és két mankóval a hóna alatt. Újra meg kellett tanulnia valamennyire mozogni, ezenfelül elviselni rokkant tehetetlenségét. Súlyos megpróbáltatásában még mélyebbre gyökerezett a gondviselő Istenbe vetett hite, és oly fokban bontakozott ki akarateréje, hogy a derű, megbékélt öröm lett ezentúl magatartásának alapvonása: „...amikor gyöngé vagyok, akkor vagyok erős” (2Kor 12,10). Az otthon, csak ülve misézni tudó pap, a továbbra is szerény szerzetes rokkantságában magára vonta az elközömbösödött világ tekintetét is...”¹ Csak éppen az ávosok szíve nem rendült meg, amikor 1950 júniusának egyik éjszakáján őt is feltuszkolták bajai rendtársaival együtt a leponyvázott teherautóra, ahol kényelmetlen padon ülve, fegyveres örök társaságában kellett elvergődni a 41 éves, nyomorék ciszterci atyának Kunszentmártonig. A kiváló írói készséggel megáldott Sulyok Ignác bajai ciszterci tanár örökítette

meg későbbi visszaemlékezésében a hontalanság szomorú napjainak eseményeit: „Különös gondunk volt Simonyi Mariánra, aki kezdetleges művésztársakkal csak két mankó segítségével tudta továbbvonszolni magát. Hordszéken vittük misézőhelyére, ebédlőbe. Megkönnyítette szolgálatunkat, hogy ő is mindig derűs lélekkel viselte nyomasztó kiszolgáltatottságát...”² Magunk is láttuk, amint reggelenként fiatal rendtársai lehozták a Kármel emeletéről, székre ültették, karinget, stólat adtak rá és elmondta szentmiséjét a folyosón felállított szükségoltárnál.

A szerzetesrendek szétszórátása után ismét Bajára tért vissza. „Az 1950 után testvére családjában élt szerzetestanárt munkára kérte fel államosított gimnáziuma. Itt 10 évig gondnok volt, majd 8 évig – nyugalomba vonulásáig – rendes tanárként működött. Semmit sem változtatott azelőtti magatartásán, s megnyerte az oktatásügyi hatóságok tiszteletét, a város nagybecsülését, és mindvégig tapasztalta tanítványai szeretetét. Ezért amikor 69 éves korában meghalt, és 1978. november 14-én Bácsalmáson a Kálvária temetőben nyugalomra helyeztük, sírját nemcsak gyászoló rendtársai, hanem az állami III. Béla Gimnázium tanárai és volt diákjai is körülállták.

Simonyi Marián halálával az utolsó ciszterci is eltávozott Bajáról. S az a mozaikkép, amit Bajának nevezünk – a honfoglaláskori fejedelmi partvonal szlávval elegyes magyar települése, kalandos dunai hajós nép, szorgos kispolgárok és a török utáni idők német telepesei, bácskai dzsentrik, ferences missiók lánglelkű kultúrmunkája és a ‚zirci papok‘ nevelő-oktató igyekezete –, ez a hagyományos városkép szegényebb lett egy darabnyi magyar történelemmel.”³

1 Szolgálat, 1979. 43. szám. 104.

2 Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 2013. 101.

3 Szolgálat, 1979. Uo.

SULYOK IGNÁC, JÁNOS (1911–2006)

A Kunszentmártonba deportált ciszterci közösség egyik kimagasló személyisége 1911. január 27-én született Székesfehérvárott. 1929. augusztus 29-én öltötte magára a rendi növendékek fehér habitusát. Egyszerű fogadalmát 1930. augusztus 30-án, az ünnepélyes fogadalmat 1935. június 22-én tette le a zirci apát kezébe. Veszprémben szentelték pappá 1935. június 29-én. 1935-től 37-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója.

Francia-latin szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1937: Zircen apáti titkár és hitoktató. 1938-48: a bajai III. Béla ciszterci gimnázium tanára, a cserkészcsapat parancsnoka. 1946-48: az általános iskola igazgatója. A Ferences Szegénygondozó Nővérek és a Miasszonyunk Kalocsai Iskolanővérek gyóntatója. 1948-50: szeretetházi lelkész Baján.¹

39 éves volt, amikor rendtársaival együtt 1950-ben Kunszentmártonba internálták. Ennek körülményeiről később szemléletes visszaemlékezést írt, amely az Ártér című *Bajai Kulturális Szemle* 3. évfolyamának 1992. 1. számában jelent meg.

Ebből néhány jellemző részlet, amikor az elcsigázott utasok lekászálódtak a teherautóról a kunszentmártoni kármelita rendház tágas udvarán:

„Fellelegeztünk. Mégsem Szibéria. Az állami emberek még egyszer szigorúan ránk parancsoltak, hogy a kolostor területét ne merészeljük elhagyni. Arról azonban egy árva szó sem esett, ki fog bennünket élelmezni, vagy meddig tart az internálásunk. Ők küldetésüket befejezték, továbbálltak. A többi nem az ő dolguk!... A kármelita atyák a zárda ebédlőjébe invitálnak bennünket, hogy egy rögtönzött reggelivel üdítsék fel váratlanul érkezett, és az elmúlt órák lelki megrázkódtatásaiból alighogy felocsúdó vendégeiket... Mintha valami lidérces, rossz álomból ébredtünk volna, próbáltuk felmérni a valóságot. És ez a valóság nehéz helyzetünk ellenére mégis csak vigasztaló. Ha a hely, amelyen vagyunk, „kényszerszertartózkodási hely” is, de legalább magyar földön vagyunk, és nem Szibériában. A Körös partján fekvő kisváros fogad be bennünket a Nagykunság nyugati peremén, és nem az orosz sztyeppék idegen világa. Egy kármelita zárda békés, imádságos falai árnyékában, és nem egy zord internáló tábor embertelenségei közt... Az államhatalom nem kímélt költséget és fáradságot, hogy a szerzeteseket embertelenül szétszórja, s kitépje őket otthonukból, de a kisujját sem mozdította azért, hogy létfenntartásukhoz akár egy karéj kenyeret is biztosítson!... Kunszentmárton hívő népe... csodálatos áldozatkészséggel és megható szeretettel gondoskodott szalmazsákról, takaróról és mindennapi élelmezésünkről három hosszú hónapon át. Míg élünk, nem feledkezhetünk meg ennek az igaz magyar és keresztény népnek jóságáról...”²

A visszaemlékezés utolsó bekezdéseinek közlése nélkül nem lenne teljes és valóságos Sulyok Ignác életrajza:

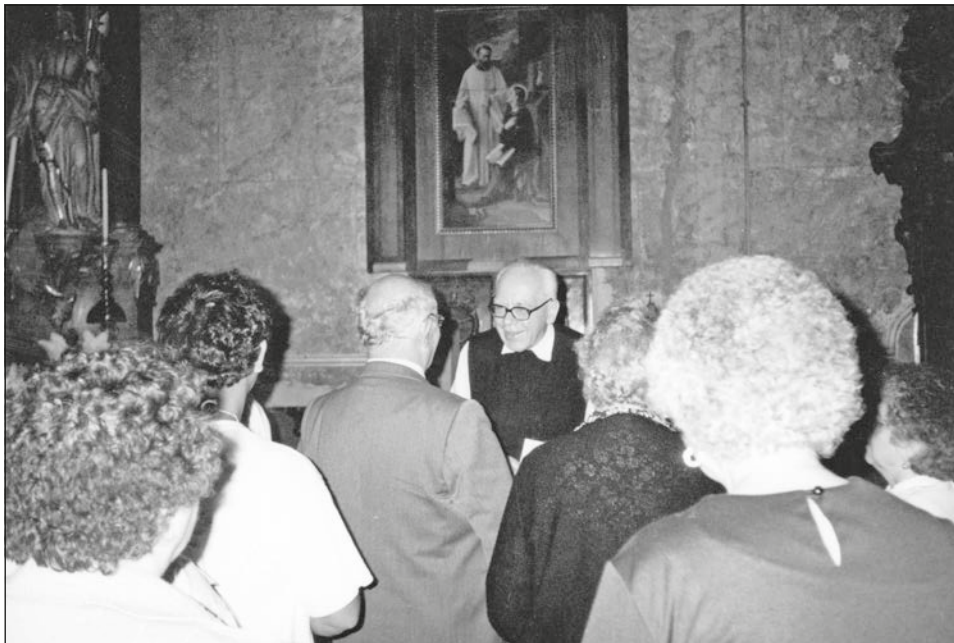
„Június végén tárgyalások indulnak a kormány képviselői és az egyház megbízottai között. Megalakul a papi békemozgalom, melynek ki nem mondott célkitűzése az egyháziaknak az ateista állam céljai szolgálatába állítása. A többhónapos lélektani offenzíva után a püspöki kar térdre kényszerül: 1950. augusztus 30-án a püspöki kar nevében Grósz József kalocsai érsek aláírja az ominózus diktátumot, az állam és egyház közötti úgynevezett „megállapodást”, mely évtizedekre gúzsba köti az egyház kezét. Az Elnöki Tanács szeptember 7-én kiadott törvényerejű rendelete aztán végleg megadja a szerzetességnek a kegyelemdőfést, mikor a szerzetesrendek működési engedélyét megvonja, az engedélyezett nyolc katolikus gimnázium ellátásához szükséges négy tanítórendét kivéve. A ciszterciek nincsenek közöttük... A fájdalmas hír vétele után tudatosan bennünk, hogy most már szabadok vagyunk. Nagy volt az ára ennek a szabadságnak! Szabadok vagyunk, de otthontalanok. Magunknak kell majd kialakítani új életlehetőségeinket.

Vége szakadt tehát a különös és tanulságos ‚nyári vakációnak‘. Búcsút mondunk a rendi ruhának, ajándékba kapott civil ruhadarabokat öltünk magunkra. És búcsúzunk... A jó karmelita atyáktól..., hálás emlékezéssel az áldott kunszentmártoni néptől..., rendi testvéreinktől, akikkel oly szép harmóniában éltük ezt a három hónapot. Aztán lassan szétszóródunk a szélrózsa minden irányába. ‚Kit erre, kit arra kergetnek a szelek.‘

Mi vár még ránk? Mit tartogat a jövő? Találkozunk-e, együtt leszünk-e még valaha mint szerzetes közösség? Ki tudja? Isten tudja!
Magam szeptember 9-én hagytam el Kunszentmártont.”³

Sulyok Ignác atya 1950-ben a székesfehérvári egyházmegye kötelékébe került. 1951-52: teológiai tanár és spirituális a szemináriumban. A püspökségen 1952-től könyvtárosi és levéltárosi munkával segítette a székesfehérvári egyházmegye püspökeinek: Shvoy Lajos, Kisberk Imre, Szakos Gyula megyésfőpásztori tevékenységét. Bár nem szerzett hivatalos képzettséget a levéltárosi feladatok ellátására, munkássága mégis több tudományos cikket eredményezett. Közben a Nagyboldogasszony templom plébánosa, 1960: Maroshegyen kisegítő lelkész. 1975: püspöki tanácsos. Szentszéki általános ügyhallgató. A Triennális Vizsgáló Bizottság, Szemináriumi Bizottság, Történeti Munkabizottság tagja.⁴ A székesfehérvári egyházmegye történetét értékes kutatásaival és tanulmányaival gazdagította.

Ő volt az egyetlen, akivel haláláig levelezési kapcsolatban álltunk. 1985-ben aranymises emlékképet küldött a következő idézettel: „Engem Isten közeléte

Sulyok Ignác perjel atya a zirci apátsági bazilikában fogadta a 40 tagú kunszentmártoni zarándokcsoportot

boldogít: Uram, beléd vetek minden bizalmat, és hirdetem hatalmas tetteid.” (Zsolt 73, 28.) Leveleiben gyakran hivatkozott a „kunszentmártoni kaland” részleteire. Már zirci perjel volt, amikor egy tudományos ülés előadására készülve újabb adatokat kért az 1950-es internálás eseményeire vonatkozóan. Rövid részlet 1990. november 18-án kelt levelének soraiból: „Őszinte hálával köszönöm meg nagylelkű jóságát, amellyel kérésemet minden várakozást meghaladóan teljesítette, hiszen nemcsak néhány értékes adattal lepett meg, hanem egy egész kis memoárral, melynek minden során átsüt a ciszterciek iránti őszinte szimpátiája. Azon túl, hogy én kitűnően tudtam adatait felhasználni kis összeállításomhoz, írását a rendi levéltárban helyezük el megőrzésre... Felidézte a negyven év előtti, lassan ködbevesző emlékeket, s fokozta bennem a hálás érzületet mindazokkal szemben, akik azokban a nehéz napokban annyi jósággal és együttérzéssel igyekeztek sorsunkat megkönnyíteni... Kedves családjára, munkájára a jó Isten áldását kérve, szívből öleli öreg barátja: Ignác atya.”

1990-ben vonult nyugalomba és visszatért a zirci közösségbe, melyet Hervay Levente és Szabó Vilmos rendtársával együtt hozott létre. A monostor élén 1991-től 2004-ig perjelként működött. Ebben a minőségében fogadta és kalauzolta nagy szeretettel az 1990-es években a negyven tagú kunszentmártoni zárandokcsoportot. Haláláig tanított a rendi főiskolán.

2006. szeptember 6-án halt meg Zircen 96 éves korában. A szomorú eseményről gyászjelentés tudósít: „A Ciszterci Rend Zirci Apátsága hozzátartozói és rendtársai nevében is fájó szívvel, de Isten akaratát elfogadva jelenti, hogy Sulyok János Ignác ciszterci rendi áldozópap, okleveles középiskolai tanárt, a zirci apátság egykori perjelét, Székesfehérvár megyei jogú város díszpolgárát életének 96., szerzetességének 78., áldozópapságának 72. évében, szentségekkel megerősítve a zirci anyamonostorból 2006. szeptember 6-án hazahívta a mennyei Atya. Istenben boldogult testvérünkért a vigaszt adó, engesztelő szentmiseáldozatot szeptember 13-án 11 órakor a zirci apátsági bazilikában mutattuk be, és ezt követően a zirci temető ciszterci sírkertjében helyeztük örök nyugalomra.”

1 Magyar Katolikus Lexikon XII. 2007. 390.

2 Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 2013. 99-101.

3 Uo. 104-105.

4 Magyar Katolikus Lexikon XII. 2007. 391.

SZEKER ANDRÁS, ISTVÁN (1921–1990)

A Pest megyei Tápiószele községben született 1921. augusztus 8-án. Beöltözött 1939. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1940. augusztus 30-án, ünnepélyes örök fogadalmat 1944. május 13-án tett. Zircen szentelték pappá 1944. május 18-án. Történelem-földrajz szakos gimnáziumi tanár. Káplán Zirc: 1949, Előszállás: 1949-50, Baja: 1950.

29 éves volt, amikor Kunszentmártonba hurcolták. A rendek feloszlása után a veszprémi egyházmegyébe került. Plébános: Kerékteleki 1950-68, kisegítő: Doba 1969-70, Pápa Szent István 1970-71, plébános: Vanyola 1971-72, kisegítő: Pápa

Szent Anna 1972-74. A Püspöki Hivatal iktatója: 1974. 69 éves korában halt meg Zircen 1990. március 9-én.¹

¹ Diós szerk. kézirat 2011-12. II. kötet, 464.

A pécsi rendház tagjai 1950-ben

KÜHN SZANISZLÓ, VIKTOR igazgató, házfőnök (1895–1970)

Szombathelyen született 1895. február 7-én. Beöltözött 1913. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmát 1915. július 5-én, az ünnepélyes örök fogadalmat 1918. július 16-án tette le. Pappá szentelték 1918. július 16-án. Történelem-földrajz szakos okleveles középiskolai tanár. Zircen apáti jegyző és ceremonárius. 1919: Budapesten, 1921: Pécssett gimnáziumi tanár. 1922: Zircen a noviciusok, 1923: Budapesten a gimnázium tanára. 1935: Pécssett házfőnök és igazgató.¹

A kollégium rektora, a Rendi Tanács tagja, a pécsi tankerület gimnáziumaiban és leánygimnáziumaiban a történelem tanulmányi felügyelője, a Maurinum igazgató-tanácsának és intéző bizottságának tagja. 1950: belvárosi segédlelkész, a pécsi római katolikus egyházközségek Karitászkonyhájának vezetője. Kunszentmártonba történt elhurcolásakor 55 éves volt. A Kármel hívei rendkívül fegyelmezett, összeszedett és tiszteleltre méltó szerzetesként ismerték meg. 1970. április 19-én, 75 éves korában Pannonhalmán, a papi szociális otthonban halt meg. Volt tanítványa és rendtársa: Zemplén György püspök² temette. A pécsi ciszterci öregdiákok nevében dr. Baráth Lajos írt róla megindítóan szép nekrológot a *Szolgálat* című folyóirat lapjain:

„Kühn Szaniszló ciszterci szerzetes, a pécsi Nagy Lajos Gimnázium utolsó direktora, házfőnök, volt tanügyi főtanácsos, a pécsi diákok Don Bosco-ja, Dél-Dunántúl ifjúságának egykori nagy nevelője távozott közülünk. Élete, munkássága, a szeretet és jóság, a szerzetes-pap és lelki nagyság, a végtelen szerénység és nagy tudás, a nagy hazafi és nevelő tökéletes példaképe. Hosszú évtizedeken keresztül mint a pécsi diákság nagy barátja, hivatásának legnemesebb, legönzertlenebb és legszerényebb apostolaként vezette nemcsak saját, de más iskolák ifjúságát is Krisztushoz, Egyházunkhoz, és nevelte, tanította az igazi hazaszeretetre. Mindnyájan, akik Őt ismertük, ma is érezzük jóságos kezének melegét, miközben köszöntésünkre a tőle megszokott módon a kereszt jegyét rajzolta homlokunkra. Amikor egyszer megkérdeztük: ‚Diri bácsi‘, mit jelentsen ez a kereszt, akkor lelki finomságával és atyai szeretettel a következőt válaszolta: ‚Gyermekeim, erősödjétek a kereszt jegyében és viseljétek türelemmel, szeretettel Krisztusért és Hazánkért majd azt a keresztet, amelyet az élet a vállaitokra helyez‘.

Mindnyájan jól emlékezünk még arra, hogy ‚kedvencei‘ nem a mintadiákok, nem a jó tanulók, hanem azok voltak, akik a szakadék szélére kerültek. Nem mintha az előbbieket nem szerette volna. De elve volt, melyért mint tanügyi főtanácsos sokszor kemény harcot folytatott, hogy azokat kell támogatni, felkarolni, akik elsősorban veszélyeztetve vannak. Így lett atyja, jó pástora, Don Bosco-ja azoknak az elesett diákoknak is, akiket más iskolákból eltanácsoltak. Végtelen érdeme, hogy ezeket az ‚elesett diákokat‘ visszavezette Krisztushoz, az Egyházhoz, és belőlük is jó hazafiakat nevelt. Különösen pártfogolta szegénysorsú diákokat.

Tudjuk jól, hogy a skapuláre alatt rongyos-foltos inget viselt és szakadozott-lyukas cipőben járt, mert új ingeit, cipőit szegény diákjainak ajándékozta... Az ötvenes években súlyos agyhártyagyulladását kapott. E betegségéből felépülve a budai Szent Imre plébánián mint káplán működött. Legnagyobb örömet jelentette számára, ha volt diákjai felkeresték. Sohasem panaszkodott. Jóságos arcáról mindig csak a hit, a remény, a szeretet és a biztatás sugárzott.

Szeretett Direktorunk, jó Szaniszló Bácsi! Hálás szívvel köszönjük jószágodat. Gyermeki hűséggel, ragaszkodással ígérjük, hogy férfias becsülettel járjuk továbbra is azt az utat, amelyre bennünket vezettél Egyházunkért, népünkért, Hazánkért! Emlékedet féltve őrizzük szívünkben."³ Kühn Szaniszló, aki mindössze tizenhárom évig igazgatta a Ciszterci Rend pécsi Nagy Lajos Gimnáziumát (1935-1948), két évvel tovább pedig – az 1950-es ávos elhurcolásig – a pécsi rendház főnöke maradt, ma is él a diákok emlékezetében. Egy ciszterci öregdiák, aki Pécsen még nem ismerhette Szaniszló atyát, hisz 1931-ben érettségizett, majd került Budapestre az Állatorvostudományi Egyetemre és kapott ingyenes kollégiumi elhelyezést, a következőket írja 1999 húsvétján: „Budapestre érkezvén jelentkeztem Kühn Szaniszló ciszterci tanár úrnál, aki ügyintézője és egyben ‚mártírja‘ volt a 30 ciszterci öregdiák hallgatónak. Bemutatkozás után az a kép alakult ki bennem, hogy ilyen melegszívű, a fiataltságot megértő és szerető ember ritkán születik. Hozzánk soha egy rosszalló vagy hangos szava nem volt, csak a megértés és a szeretet sugárzott szeméből... A szüleinktől és az Alma Matertől kapott nevelésesen kívül elsősorban Kühn Szaniszló tanár úr formálta bennünk ki azt a szilárd keresztény-nemzeti elkötelezettséget, amely mellett mindig kitartottunk.” Egykori cserkészrajvezető nyilatkozta: „Kühn Szaniszló igazgató úr különleges egyéniség volt, végtelen szeretetre méltó, a diákokat mindig megértő személyiség. Az volt a jelszava: add Uram, hogy mindig tudjak megbocsátani!” Az 1935-ben Budáról Pécsre kerülő Szaniszló atya szavaira egy másik korabeli osztálytárs, aki érettségi után ciszterci szerzetes lett, a vele készített interjú alkalmával lényegileg ugyanerre a mondatra emlékszik: „Nem akarok belefáradni a megbocsátásba!”⁴

Kühn Szaniszló pécsi igazgató tevékenysége az iskolába új szellemet hozott, pedagógiai munkássága, diák-lelkipásztorkodása és lelki vezetése néhány év alatt magasra emelte a gimnázium tanulóinak erkölcsi és lelki színvonalát. Szociális gondoskodásának sok szegény sorsú tanuló köszönhette továbbtanulását. Pedagógiai hitvallása: „Egész nevelésünk alapjául a szeretetet tettük, és ezt a tanulóink érzik is, bizalommal viszonzozzák szeretetünket, és figyelmeztetéseinket, útbiztatásainkat készséges lélekkel követik. Szívesen és bizalommal tárták fel előttünk lelkük problémáit és átértették, hogy iskolájuk igazi Alma Mater, jó édesanya, akihez bizalommal járulhatnak minden ügyes-bajos dolgukban. A fegyelmezett magatartás, az úri modor, a tiszteletadás, a szociális érzés, a mélyen vallásos lelkület, a nemzeti értékek megbecsülése úgyszólván minden tanulóinkban vérré vált. E tekintetben szülői társadalmunk is nagy segítségünkre volt.

Céltudatos vezetés, kitartó következetesség, szeretetteljes megértés és türelem voltak azok a követelmények, amelyek nekünk mint nevelőknek állandóan a szemünk előtt lebegtek. Meg akartuk éreztetni és értetni tanulóinkkal azt, hogy szeretjük őket akkor is, amikor eltiltjuk olyan dolgoktól, melyek ártalmukra lehetnek, és amikor kötelességteljesítést követeltünk akkor is, amikor ez nem volt ínyünkre.

És úgy érezzük, hogy tanítványaink legnagyobb része megértette szándékunkat és szívesen követték szavainkat. Minden nevelő végső feladata csak az lehet, hogy a reá bízott ifjúságot gondolkodásban és cselekvésben a teljes önállóságig vezesse.”⁵ Az elkerülhetetlen büntetés mértékét is Szent Benedek Regulájának bölcs intelmeinek szellemében alkalmazta: „A büntetéseknel okosan járjon el, kerülje a túlzást, hogy össze ne törje az edényt, míg túlságosan meg akarja tisztítani a rozsdától. Mindig bizalmatlanul tekintsen saját gyarlóságára, és gondoljon arra, hogy a „repedezett nádat nem szabad összetörni”. Ezzel nem azt mondjuk, hogy engedje növekedni a hibákat, hanem hogy okosan és szeretettel irtsa ki azokat.”⁶

Napjaink szép gesztusa, hogy a közelmúltban az ismét ciszterciek által fenn tartott és vezetett pécsi Nagy Lajos Gimnázium egyik előadótermét Kühn Szaniszlóról nevezték el.

1 Magyar Katolikus Lexikon VII. 2002. 566.

2 Dr. Zemplén György (Münden, Hannover mellett, 1905. augusztus 1. – Budapest, 1973. március 29.): ciszterci szerzetes-tanár, esztergomi segédpüspök. 1929: pappá, 1969: püspökké szentelték.

3 Szolgálat, 1970. 6. szám, 102-103.

4 A Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának Évkönyve a 2005-2006. tanévről. Közli: Páva Péter igazgató. Pécs, 2006. 146-147.

5 Kühn Szaniszló: Fegyelem. In: A Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának Évkönyve az 1941-1942. iskolai évről. Szerk.: Kühn Szaniszló. Pécs, 1942. 50.

6 Kereszty 2014. 220.

DR. ÁGOSTON JULIÁN, IMRE (1909–1969)

A kiváló író, költő és irodalom-esztéta 1909. augusztus 29-én született Kalocsán. Középközlőit Szekszárdon és Baján végezte. 1927. augusztus 29-én öltötte magára a ciszterci rend fehér ruháját. Egyszerű fogadalmát 1928. augusztus 30-án, az ünnepélyes örök fogadalmat 1933. június 23-án tette le. Pappá szentelték 1933. július 2-án. A budapesti egyetemen latin-magyar szakos tanári oklevelet szerzett. 1934-ben avatták doktorrá. Disszertációjában Kaffka Margit írói pályájának kiteljesedését dolgozta fel. 1935-36: a ciszterci rend előszállási birtokán kisegítő lelkész. 1936-tól Egerben tanított. 1945: az egeri igazoló bizottság elnöke. A Szent Bernát Gimnázium igazgatóhelyettese, az általános iskola igazgatója, a miskolci tankerületben a magyar nyelv és irodalom tanulmányi felügyelője, a rendi káptalan választott tagja. Az államosítás (1948) előtti utolsó tanévekben a kunszentmártoni Kakuk Mátyás osztályfőnöke és magyartanára volt. Egri évei alatt jelent meg nagy feltűnést keltő verseskötete, a *Fekete remeteségem* 1938-ban, majd a második kiadás 1939-ben. Verssorai hatásosan utalnak papi és tudósi elkötelezettségére: „Áldást osztó lett régi gyep-lős énekezem, ...a mélységek titkát keresem.” Szent Mór pécsi püspökről, illetve Szent István uralkodásáról szóló *Esteván* című regénye formagazdagságával és színhatásainak ábrázolásával nyűgözte le az olvasót (1942). A *magyartanítás módszertana* cím alatt megjelent könyvét 1947-ben vehették kezükbe a szaktanárok.

A tanár és papköltő
dr. Ágoston Julián

1947-ben Pécsre került, a Szent Mór Kollégium igazgatója lett. Az államosítás után a Szent Mór kápolna lelkésze és hittudományi előkészítő iskolai tanár.¹ Itt érte 41 éves korában a megpróbáltatás, amikor 1950 júniusának elején 17 rendtársával együtt az ávósok teherautóra parancsolták és a kunszentmártoni kármelita rendházba szállították.

Az életrajzi összefoglaló nem lenne teljes annak megemlézése nélkül, hogy a tétlenségre kárhozott szerzetesek között, a „hosszú, forró nyár” gyötrelmes napjaiban milyen lélegzadagító beszélgetésekre nyílt alkalom akár Ágoston Juliánnal, akár a többi kiváló ciszterci tanárral! Julián atya reggelente elvégezte 20 percnyi időtartamú szentmiséjét, vasárnaponként hihetetlenül magas szintű szentbeszédet tartott, mellesleg pedig kötetnyi értékes verssel gazdagította a magyar irodalmat a nagykunsági Kármelben.² Az érzékeny lelkű költő számára talán elviselhetetlenné vált volna a szorongás, a jövőtől való félelem, a reménytelenség és kilátástalanság időszaka, ha érzéseit nem fejezi ki verssoraiiban. Rendtársa, Kelecsényi Ákos örökíti meg ezeket az emlékeket szépen gördülő szavakkal: „Jöttek az esték. A nyári égbolt szikrázó csillagai alatt a terasz korlátján belekönyököltünk a kunsági éjszakába. Közben Julián ujjával a korláton játszadozott. Csakhamar kiderült, hogy verseket skandál magában, amelyek aztán napvilágnál papírra kerültek.”³ Megközelítőleg 40 vers született a megpróbáltatások nehéz három hónapja alatt *Kerítések közül* címszóval. A rendszerváltozás után ezek sokszorosításban terjedtek, majd 2013-ban a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya önálló kötetben adta ki *Kunszentmártoni nyár 1950. – Ágoston Julián versei* cím alatt. Az 1950-60-as években újabb verseit a *Vigilia* és az *Új Ember* jelentette meg Ágoston Imre, illetve Pór Bernát szerzői névvel.

A bezártság idegőrlő állapota ellenére a kármelita rendház lakói méltó módon ülték meg saját ünnepeiket. Elsőként július 16-án Kármelhegyi Boldogasszony búcsúját tartották. Akkor még olyan tömeg vett részt, hogy a leendő templomtelken szabadtéri oltárt állítottak. Itt zajlott a kármeliták és ciszterciek teljes létszámával, vidéki zarándokok sokaságával az asszisztenciás szentmise, este pedig a Szent Teréz Énekkar, valamint a ciszterciekből alakult kórus közös hangversenye. Brokárd atya felkérésére az ének- és zeneszámokat a kiváló költői és szónoki tehetséggel megáldott Ágoston Julián kötötte össze magas színvonalú magyarázó szöveggel. A 8 oldalas kézirat bevezetőjéből az alábbi részleteket adjuk közre:

„Midőn májusban a hegyek tövén álmodó ősrégi városban (Pécs) ott állottam a mikrofon előtt, hogy éneklő hódolat hangjait szórjam orgonával és gyöngyvirágok csilingelésével együtt Mária lába elé, akkor még nem gondoltam, hogy a Szűzanya egyik legszebb ünnepén, a mai napon, Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén, itt, Kunország Kármeljában, Szűzanyánk egyik szeretett otthonában vezethetem trónja elé az énekes hódolat szárnyas szavait. Az isteni Gondviselés útjai azonban kiszámíthatatlanok. Néha üde tavaszi harsonákkal zeng alleluját az ember fülébe, néha mázsás

A kunszentmártoni Kármel erkélye. Javarészt itt keletkeztek Ágoston Julián versei

harangnyelvekkel veri szíven, hogy megrendül belé a maga törpe-ségéhez szokott lélek is. Csak egy a fontos, csak egy a lényeges, az, hogy szívünk mindig szárnyaljon, hogy mindig szálljon hódolatot zengve Isten szülőjének. Azért jöttünk ma össze, hogy éneklő áhítatunkat elé vigyük, hogy köszöntsük Őt, Kármelhegy Boldogasszonyát... Csetlő-botló életünkben annyi a kusza kezdés, annyi a kopár út és annyi a letört lendület, hogy kétségbe kellene esnünk, ha a Gondviselésbe vetett hit nem tartaná bennünk a lelket. Ha Istenben bízunk, akkor jelentéktelenné törpül az egész élet, hiszen az élet értelmét nem a sokszor eredménytelennek érzett munka, nem a vetés verejtéke adja meg, hanem a fölülről ránk ragyogó áldás, maga az Úr. Imádságos, énekes hódolatunk utolsó gondolata legyen a leborulás Előtte, a keresztény lélek alázatos földre hullása, mert övé mindig minden áldás, övé a dicsőség, és övé a végső diadal!"

„1950 szeptemberében a szerzeteseket szabadon engedték és szélnek eresztették, rendházaikat elvették, jelentős részüket manipulált vádak alapján hosszabb-rövidebb börtönbüntetésre ítélték. Julián atyát Czapik Gyula egri érsek Andornaktályára kíséretül lelkésznek nevezte ki, ám ő sem maradhatott sokáig szabadlábban, 1951. május 21-én az ÁVH letartóztatta. Egy éves fogságra ítélték, de egyes források szerint még 1952 decemberében is börtönben ült.

Szabadulásakor már beteg volt, egészségét megviselte a ,bent' eltöltött idő. Később munkát tudott vállalni: adminisztrátor lett az Állami Erdészetről, majd normás a Fejér megyei Állatforgalmi Vállalatnál. Közben a Rákosi diktatúra

Kerekes Károly zirci apát Kunszentmártonban, Ágoston Julián emléktáblájának avatásán, 2002. május 12-én. A pásztorbotot Sulyák Tamás tartja. Balszélen: Laurinyecz Pál kántor

kitelepítette a hozzátartozóit Egerből. 1958-tól a budapesti Krisztina körúton élt, majd Óbudára költözött. 1963-ig az Élelmezésügyi Minisztériumban előadóként, majd főelőadóként dolgozott. Sokadik kérvénye után 1963 őszétől a biatorbágyi 1. számú általános iskolában magyar nyelvet taníthatott 1969. március 18-án bekövetkezett haláláig. A halál okai: tüdőembólia, rák, szívinfarktus. Öt hónappal 60. születésnapja előtt távozott az élők sorából.”⁴

Emlékét Kunszentmártonban a 2000. év körül Ágoston Julián-szavalóversenyekkel örökítették meg, amikor városunk és környékünk közép-, illetve általános iskolás tanulói adtak számot versmondó felkészültségükről. 2002. május 11-én pedig dr. Barna Gábor egyetemi tanár kezdeményezésére fehér márványtábla került a kármelita rendház udvar felőli oldalára – Ágoston Julián-versidézettel és a következő szöveggel:

„Halál az élet, mégis folytatás,
Nagybőjt után húsvét, örök titok,
Minden halál után föltámadás.”

A KÁRMELITA RENDHÁZBA
1950-BEN INTERNÁLT SZERZETESEK,
KÖZTÜK ÁGOSTON JULIÁN (1909-1969)
CISZTERCI KÖLTŐ
ÉS AZ ŐKET TÁMOGATÓ
KUNSZENTMÁRTONIAK EMLÉKÉRE.

Az emléktáblát ünnepélyes koncelebrációs szentmise keretében – Samu András szentesi plébános, Túri Kis István kunszentmártoni plébános, P. Kovács Albert kármelita tartományfőnök, P. Keller Juvenál kármelita atya és Maróti Arnold ciszterci atya közreműködésével – dr. Kerekes Károly nyugalmazott zirci apát áldotta meg.⁵

Rónay László irodalomtörténész (akinek édesapja: Rónay György életre szóló barátságot tartott Julián atyával) az *Új Ember* és a *Vigília* lapjain gyakran idézi Ágoston Julián alakját és költői tehetségét. „Elkötelezetten” című nagyszerű írásának részleteivel emlékezünk az itt raboskodó ciszterci atyára, aki kötetnyi verssel gazdagította Kunszentmárton kultúráját és a magyar irodalmi életet. „Nem tudom, miért szenvedett börtönbüntetést – írja Rónay László -. Amikor szabadult, megjelent nálunk. Koromfekete haját fehérrel csíkozták a börtönévek, kirobbanó jókedve azonban mit sem változott... Megpróbálta az élet, de kedélyét akkor sem veszítette el, midőn naponta Biára vonatozott. Az ottani általános iskolában tanított ‚kijáróként’. Sokszor feltettem magamnak a kérdést: honnan merített erőt az emberformáló életformára? Hogyan tudta elviselni, hogy ígéretesen felívelő pályája megtört? Hogy költőként nem lehet Ágoston Julián, hiszen csak Poór Bernát néven publikálhatott? Költeményei válaszolnak. Hívó maradt, az örök értékek elkötelezettje maradt. A katedráról is ezeket hirdette. Mély átéléssel idézte a változó tájban a mindig újrainduló, vereségeiből is erényt kovácsoló, a keresztény eszményekért élő, hitét őrző embert:

...Friss illatfelhő siklik szellő-szárnyon,
bennem is kósza tavaszi szelek fújnak,
szívemről a fagyos páncélt lerázom,
s vígan köszönök hajnalt a tejútnak.

Indulok újra! Mögöttem a múltam
jajokkal tartana, de döngő lábam
tavaszi széllel versenyezve vágdat,

s ki egykor Isten kezéből kihulltam,
megfürdetem fejem tavaszi lángban
s kivirágoztatom körül a fákat.

Tavasszal, ha az égen úszó felhőkre tekintek, messziről mintha rekedtes hangot hallanék, amint gyöngyöző nevetéssel magyaráz valamit a köréje sereglett angyaloknak.”⁶

1 Magyar Katolikus Lexikon I. 1993. 83.

2 Sulyok Ignác: Ciszterciek Kunszentmártonban. In: Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 2013. 104.

3 Kelecsényi Ákos. Letentés az éjszakából. In: Kunszentmártoni nyár 1950. 87.

4 A Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának Évkönyve a 2005-2006. tanévről. Közli: Páva Péter igazgató. Pécs, 2006. 20.

5 Kerekes Károly (Kistálya, Borsod megye, 1918. március 17. – Budapest, 2009. június 13.): zirci apát. Görög-latin szakos gimnáziumi tanár. 1944. május 16-án Zircen szentelték pappá. 1947: elnyerte a bölcsészdoktori fokozatot. Gimnáziumi tanár Egerben, majd főiskolai tanár Budapesten. 1950: a szerzetesrendek szétszórása után orosz szakos tanári oklevelet szerzett. Falvakban oktatott, majd a kalocsai főegyházmegyében alkalmazták lelkipásztornak Teológiai tanár Szegeden és Budapesten. 1987. március 10-től 1998-ig zirci apát. (Az állami egyháziügyi hivatal rendelkezése alapján itthon nem, csak külföldön benedikálhatták apáttá.) 1991. november 24-én látogatást tett a kunszentmártoni Kármelben. Költői lélek volt. 2002. május 11-én, az Ágoston Julián-emléktábla avatásakor saját versével köszönte meg a kunszentmártoniak áldozatkészségét (lásd a Függelékben). 2002. júniusában, majd a következő évek folyamán résztvett a Kármelben tartott Ágoston Julián szavalóversenyeken. A nagytemplom Szent Márton búcsúján, 1997. november 16-án ünnepélyes apáti misét és nagyhatású szentbeszédet mondott.

6 Rónay László: Elkötelezetten. Új Ember, 2010. július 25.

BARNA JÁCINT, FERENC (1883–1954)

Szentgotthárdon született 1883. február 2-án. Beöltözött 1900. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1904. április 5-én, ünnepélyes fogadalmat 1907. június 23-án tett. Pappá szentelték 1907. június 27-én. Latin-német szakos középiskolai tanár. 67 éves nyugdíjas tanár volt, amikor Pécsről Kunszentmártonba hurcolták. Elnehezült testtel üldögélt karosszékében a Kármel kápolnájának előcsarnokában, és kedélyes beszélgetést folytatott a délutáni litániáról távozó hívekkel. 71 éves korában halt meg Pannonhalmán 1954. július 23-án.¹

¹ Ciszterci Névtár 1947-48. – Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). I. 32.

DR. DEÁKY HONÓR, ISTVÁN (1885–1964)

A Fejér megyei Csákvár községben született 1885. december 1-jén. Beöltözött 1903. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmat 1907. április 2-án, ünnepélyes fogadalmat 1910. június 27-én tett. Pappá szentelték 1910. július 2-án. Történelem-latin szakos okleveles középiskolai tanár. Bölcsészdoktor. 65 éves nyugdíjasként hurcolták Pécsről Kunszentmártonba. A szétszórátás után szülőhelyére, Csákvárra került vissza rokonaihoz, ott is halt meg 1964. december 6-án. 79 évet élt.¹

¹ Ciszterci Névtár 1947-48. 17., 42. – Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 90.

FELEGYI ROMÁN, BÉLA (1914–1977)

A Sáros megyei Eperjes városában született 1914. július 2-án. Beöltözése 1932. augusztus 29-én történt. Egyszerű fogadalmat 1933. augusztus 30-án, ünnepélyes örök fogadalmat 1939. június 23-án tett. Pappá 1939. június 29-én szentelték. Mennysiségtan-természettan szakos okleveles középiskolai tanár. A pécsi gimnázium tanára, külső és belső házgondnok. 1949: mecsekszabolcsi segédlelkész, hittudományi előkészítő iskolai tanár (Pécs). 36 éves volt, amikor Kunszentmártonba hurcolták. 1977. április 19-én – életének 63. évében – Budapesten elhunyt. Április 28-án temették Zircen.¹

¹ Ciszterci Névtár 1947-48. 19., 48. – Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 118.

GERGELYI JÁKÓ, GYULA (1914–1982)

Budapesten született 1914. augusztus 6-án. Beöltözött 1932. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1933. augusztus 30-án, ünnepélyes fogadalmat 1939. június 23-án tett. Pappá szentelték 1939. június 29-én. Történelem-földrajz szakos okleveles középiskolai tanár. A pécsi gimnázium tanára, a segélyező egyesület elnöke, a történelmi, földrajzi és filológiai szertár őre. 1949: a Szent István lelkeszségen segédlelkész, hittudományi előkészítő iskolai tanár. 36 évesen hurcolták Kunszentmártonba. Életének 69. évében 1982. október 2-án autóbaleset következtében Ausztriában elhunyt. Temetése 1982. október 28-án volt az Óbudai temetőben.¹

¹ Ciszterci Névtár 1947-48. 18., 48. – Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 140.

DR. HANG DÁNIEL, LAJOS (1867–1856)

Kalocsán született 1867. június 6-án. Ott is érettségizett. 1885. augusztus 29-én lépett a rendbe. Egyszerű fogadalmat 1887. május 30-án, ünnepélyes örök fogadalmat 1890. július 30-án tett. 1890. augusztus 3-án szentelték pappá. A teológiát Zircen végezte, a budapesti tudományegyetemen matematika-fizika szakos tanári oklevelet szerzett. 1893-ban doktorált. 1890: Székesfehérváron, 1899: Baján gimnáziumi tanár. A francia nyelvnek, mint gimnáziumi rendkívüli tárgynak képesített tanára. 1900: Nagyesztergá-

Brisits Frigyes
ciszterci tanár,
a gyémántmisés
Hang Dániel ünnepi
szónoka

ron plébános, Zircen apátsági jegyző is. 1903-33: nyugdíjazásig Pécsen gimnáziumi tanár. Írásai: *Az evoluták és evolensek elmélete* (bölcsezdoktori értekezés, 1893), *A radioactív anyagok az anyagról való mai nézetünk* (Pécs, 1904).¹ 83 éves volt, amikor Pécsről Kunszentmártonba hurcolták. Augusztus 7-én ünnepelte gyémántmiséjét, pappá szentelésének 60. évfordulóját a kunszentmártoni Kármel kápolnájában, ahol Endrédy Vendel² zirci apát töltötte be a kézvezetői tisztséget, Brisits Frigyes³ ciszterci tanár, a neves irodalomtudós pedig az ünnepi szentbeszédet mondta. – „Mit láttak a Te gyémántszemeid hatvan év alatt? – tette fel a kérdést. – Látták az Egyház és Haza felvirágzását, de a pusztulás utálatosságát is...”

Hang Dániel atya 89 éves korában halt meg Székesfehérváron, 1956. február 19-én.

¹ Magyar Katolikus Lexikon IV. 1998. 573-574.

² Endrédy Vendel (Fertőendréd, 1895. január 19. – Pannonhalma, 1981. december 29.): ciszterci gimnáziumi tanár, igazgató, apát. 1919-ben szentelték pappá. 1939: zirci apát. 1950: a Grószperben 14 évi börtönre ítélték. Perének előkészítésében sokszor és súlyosan megkínózták. 1957-től a pannonthalmi szociális otthonban élt.

3 Brisits Frigyes Ervin dr. OCist (Máza, Tolna vm., 1890. márc. 4. – Vác, 1969. dec. 7.): gimn. tanár, igazgató, irodalomtörténész, Vörösmarty-kutató. 1913-ban szentelték pappá. Egyetemi magántanár, a Magyar Tudományos Akadémia, majd a Szent István Akadémia tagja. Számos művén kívül magyar irodalmi tankönyveket is írt. – Magyar Katolikus Lexikon II. 1993. 47-48.

DR. HARDY GILBERT, GÁBOR (1924–2000)

Budapesten született 1924. november 16-án. A budai Szent Imre Gimnáziumban érettségizett. 1942. augusztus 29-én lépett a ciszterci rendbe. Egyszerű fogadalmát 1943. augusztus 30-án, az ünnepélyes fogadalmat 1946. augusztus 30-án tette le. Pappá 1947. június 24-én szentelték. 1948: hittudományi szigorló egyetemi hallgató Budapesten, a Bernardinumban. 1950: teológiai doktori fokozatot szerzett.

Hardy Gilbert Ausztriában (balfelől)

Hardy Gilbert (bótra támaszkodva)
egy osztrák ciszterci apáttal

Pécsett működött, amikor 26 éves korában rendtársaival Kunszentmártonba hurcolták. 1951: a Somogy megyei Kőröshegyen káplán. 1956-ban külföldre távozott. 1957: Rómában, a Szent Tamás egyetemen filozófiai licenciátust, 1964: Párizsban a Sorbonne-on filozófiai doktornak avatták. 1962-1994: Dallasban (Texas) a katolikus egyetemen a filozófia professzora. 1994-ben hazatért, Zircen a Ciszterci Rend Szent Bernát Hittudományi Főiskolájának igazgatója. Írásművei közül kiemelésre méltó: *Isten fiainak szabadsága Szent Pál teológiájában* (doktori disszertáció, kézirat, Budapest, 1949). *Vallásbölcseleti bevezetés*. Róma, 1977. (Teológiai kiskönyvtár, 1/3.)¹

Hardy Gilbert 2000. február 17-én halt meg Budapesten, 76 éves korában. Zircen temették.

1 Magyar Katolikus Lexikon IV. 1998. 601-602.

HORÁNYI LUKÁCS, JÁNOS (1907–1972)

Pécs városában született 1907. február 18-án. 1923. augusztus 13-án lépett a rendbe. Egyszerű fogadalmat 1924. augusztus 14-én, ünnepélyes fogadalmat 1930. június 21-én tett. 1930. július 6-án szentelték pappá. A Pázmány Péter Tudományegyetemen latin-történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1932-44: Budapesten gimnáziumi tanár, ezzel párhuzamosan 1938-42: tanulmányi felügyelő. A 25. számú Szent Imre cserkészcsapat rajparancsnoka. 1944-48: Pécssett gimnáziumi tanár, a diákothon vezetője, a dolgozók gimnáziumának tanára is. 1948-72: lelkész. Írása: *Regnum egyháztörténeti évkönyv*. Budapest, 1936. (A márcsai görögkeleti püspökség kialakulása.) 43 éves volt, amikor 1950 nyarán Pécsről Kunszentmártonba hurcolták. Sulyok Ignác írja többször idézett visszaemlékezésében: „Két pécsi atya, dr. Oppermann Balduin és Horányi Lukács – az egyik tekintélyes latin-magyar tanár, a másik lelkes gordonkaművész – csodálatos derűvel végezték hónapokon át a tisztas „mosónői” szolgálatot. Fáradhatatlanul görnyedtek a mosóteknő fölött, és vasalták az egész tábor fehérműjét. Kaptak is érte – mindnyájunk hálójának jeleként – egy ékes középkori latin nyelven fogalmazott díszes elismerő oklevelet, melyen bullául egy üres cipőkrémes doboz fityegett. A „kutyabőr” szövegének tudós szerkesztője különben az idős bajai „Bé-lások” (III. Béla Gimnázium tanárai) által jól ismert Lici bácsi, dr. Gondán Felicián volt. Az egészséges humor sem hiányzott az internáló táborból...” Horányi Lukács 1972. április 7-én halt meg Pécssett, 65 éves korában.¹

¹ Magyar Katolikus Lexikon XVI. 2013. 569.

DR. HORVÁT ADOLF, OLIVÉR (1907–2006)

A Sáros vármegyei Girált községben született 1907. március 6-án. 1924: a debreceni piarista gimnáziumban érettségizett. Ugyanaz év augusztus 13-án lépett a ciszterci rendbe. Egyszerű fogadalmat 1925. augusztus 14-én, ünnepélyes fogadalmat 1929. június 22-én tett. A teológiát Zircen végezte. 1929. szeptember 8-án szentelték pappá. 1928 és 1931 között a budapesti egyetemen természetrajz-vegytan szakos tanári oklevelet szerzett és növényrendszertanból doktorált. 1931: a pécsi Nagy Lajos Gimnázium tanára. 1948: a Maurinum orvos-kollégium nevelőtanára. 1949: a pécsi Hittudományi Főiskola előkészítő tanfolyamán tanított. 43 éves volt, amikor 1950 júniusában leponyvázott teherautón a kunszentmártoni kármelita rendházba hurcolták Pécsről 17 rendtársával együtt. Sulyok Ignác atya visszaemlékezésében olvasható, hogy a keserű számkivetettség nyári hónapjaiban az epikus alkatú Módy Dezső, vagy Horvát Adolf, a Mecsek flórájának tudós feltárója szívesen mesélt külföldi útjairól, kalandos alpesi túráiról s egyéb élményekről. Örültek, hogy figyelmes publikumra találtak a fiatal rendtársakban. Amikor szélnek eresztették őket, visszakerült a Dunántúlra. 1951: Kaposváron a gimnázium, mezőgazdasági szakközépiskola és a tanítóképző tanára. 1955-67: nyugdíjazásáig a pécsi Széchenyi István Gimnáziumban tanított. A növénytakaró ökológiájával,

fejlődéstörténetével és társulásával foglalkozott, a Mecsek és környéke növényvilágát kutatta. Írásainak száma meghaladja a 140-et. 1958: kandidátus. 1979-85: a Magyar Biológiai Társaság Pécsi Csoportjának elnöke.¹

Nyolcvanadik születésnapja alkalmával Pécssett jubileumi ülést rendeztek. A Magyar Tudományos Akadémia Pécsi Bizottsága és a Magyar Biológiai Társaság köszöntötte Horvát Adolf Olivér ciszterci szerzetest, a Mecsek kutatóját. Professzorok és azok tanítványai, majd a ciszterci öregdiákok és a különböző szakmai intézmények nevében üdvözölték az ünnepeletet, aki a jókívánásokra válaszolva köszönetet mondott mindazoknak, akik 55 éves kutatómunkájában segítségére voltak. Prohászka Ottokárt idézve utalt a ciszterci rend szellemére: Clairvaux-i Szent Bernát fiai, hasonlóan Assisi Szent Ferenchez, egy előreneszánsz szellem hordozói voltak, a természet szeretetéből tanulták meg az Isten szeretetét. Szent Bernáttól ered a híres mondás: 'Többet tanultam az erdőkből, mint a könyvekből.' Végül arra kérte az illetékeseket, hogy a Mecsek pusztuló természeti kincsei közül főleg a szubmediterrán növényvilágot óvják meg a pusztulástól, melynek kutatására a jubiláns több mint félszázados korszerű florisztikai és modern növénytársulási kutató munkát szentelt.

Horvát Adolf 1931-ben került a ciszterci rend pécsi Nagy Lajos Gimnáziumába, ahol elődjének, Mayer Móricnak gazdag növény-gyűjteményét dolgozta fel, és ebből nőtt ki 10 éves kutatómunkájának eredménye: *A Mecsek hegység és déli síkjának növényzete*, amely munka a ciszterci rend 800 év előtti letelepedésének emlékére jelent meg a rend kiadásában 1942-ben. Második nagy munkája, amelyet a szerző életművének tekint, a Magyar Tudományos Akadémia anyagi támogatásával és kiadásában jelent meg német nyelven. Ez a könyv is hozzájárult ahhoz, hogy a jubiláns több külföldi kongresszusra kapott meghívást Európában, az Egyesült Államokban és Japánban, és ugyanakkor számos külföldi kutató is eljutott hazánkba, hogy Horvát Adolf vezetésével megismerkedhessék a Mecsek növényvilágával. Tanítványai közül legkiemelkedőbb a Baranya megyei Hosszúhetényből származó Garay László, a Harvard Egyetem orchidea-kutatója, aki volt tanáráról egy általa felfedezett új növényfaj nevezett el „*Horvatia andicola*”-nak.²

Tagja volt a Szent István Akadémiának és főszerepet játszott annak 1998-tól kezdődő újjászervezésében.³

A kiváló szerzetes-tudós 2006. augusztus 17-én halt meg 99 és fél éves korában. A ciszterci rend zirci temetőjében nyugszik.

1 Magyar Katolikus Lexikon V. 2000. 36-37.

2 Szószerinti kijegyzés az Új Ember 1987. május 24-i számából

3 Magyar Katolikus Lexikon V. 2000. 36-37.

DR. KELECSÉNYI ÁKOS, GÁBOR (1919–1991)

A sokoldalú és hatalmas műveltségű szerzetes-tanár 1919. május 30-án született a Heves megyei Besenyőtelek nagyközségben. Szülei pedagógusok voltak. Egerben, a szintén pedagógus nagymamánál nevelkedett. Az egri ciszterci gimnázium diákjaként 1937-ben érettségizett. Ugyanaz év augusztus 29-én lépett a ciszterci rendbe. Egyszerű fogadalmát 1938. augusztus 30-án, az ünnepélyes fogadalmat 1944. január 4-én tette le. A Ciszterci Hittudományi és Tanárképző Főiskolát Zircen és Budapesten végezte. 1944. május 16-án szentelték pappá. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1940-45: történelem-földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1945-ben avatták doktorrá. 1944: Egerben, majd Pécssett gimnáziumi tanár és a diákotthon felügyelője, az igazgatói iroda vezetője. 1949: nagymálomi kiségitő lelkész.¹ 31 éves volt, amikor 1950 júniusában rendtársaival Pécsről Kunszentmártonba hurcolták. A megrendítő esemény szemléletesen megörökített részletei *Leletmentés az éjszakából* című visszaemlékezésében olvashatók: „1950. június 10. Ezen a napon kezdődött a pécsi rendház száműzetése. Az éjszaka csendjében beóvatoskodtak az ávósok – nagyon ügyeltek arra, hogy az alvó város semmit sem vegyen észre –, álomból felverve összetereltek bennünket, s mindenkinek névre szólóan a kezébe nyomtak egy belügyminisztériumi végzést: azonnal a kényszertartózkodási helyként kijelölt Kunszentmártonba visznek mindnyájunkat. Az ávósok röviden közölték, hogy az engedélyezett poggyász egy váltás fehérnemű és egy napi étel. Tilos bármi mást vinni, főleg iratokat nem. Majd mindent utánunk küldenek. (Talán egy év múlva kaptam meg egyetlen iratomat, a tanári okleveletem: egyik tanítványom apja bukkant rá a MÉH-telepen.) Betuszkoltak bennünket egy leponyvázott teherautóba. A bekészített padokra itt-ott elszórva rendőröket helyeztek közénk. Elindultunk. Nem hittük el Kunszentmárton, de délutánra valóban oda érkeztünk. A kicsiny kármelita rendház udvarán álltunk meg. Ott már vártak ránk a bajai rendtársaink, s estére megjöttek összetörten, hevenyészett orvosi ellátásra szorulóan szentgotthárdi apátságunk nyugdíjasai is. A földre terített szalmaszákotokat összébbr kellett szorítani, így hárman, köztünk Ágoston Julián úgy döntöttünk, hogy kiköltözünk a rendház födetlen, déli fekvésű emeleti teraszára... Szóval nyár volt, nappal különben nem tartózkodtunk a napfűtötte teraszon. Hárman magunkra vállaltuk a konyhai favágást, a vízszivattyú karbantartását, továbbá az emésztőgödör naponkénti-kétnaponkénti szippantását. Csodálatos paprikatermést sikerült produkálnunk a rendház picinyke kertjében. Ellátásunkról a város és a környező tanyák népe megható szeretettel gondoskodott...”² Ákos atyával felejthetetlen beszélgetéseket folytattunk. Vasárnapi prédikációi élményszámba mentek. Maradandó emléket hagyott itt azzal, hogy Ágoston Julián füzetbe írt verseit a vízfesték és tusrajz hatásos egyvelegével művészi hozzáértéssel illusztrálta.

Kelecsényi Ákos 1951-től andornaktályai kiségitő lelkész volt, majd káplánként szolgált Kálban, 1957-től 1959-ig pedig Jászberényben, a Szentkúti Plébánián.³ Működési engedélyét az állam megvonta, majd az Országos Széchényi

Könyvtárban sikerült elhelyezkednie, ahol a régi magyar nyomtatványok tárában olvasó- és tájékoztató-szolgálati munkát végzett, később tudományos kutató lett. Közreműködött a *Régi magyarországi nyomtatványok* 1. és 2. kötetének (Budapest, 1971, 1983) készítésében. Értékálló tanulmányai jelentek meg tudományos folyóiratokban. A természettudomány és teológia, illetve a természettudomány és vallás viszonyát, összefüggéseit vizsgálta. Számtalan publikációja, könyve tanúskodik igen sokoldalú és elmélyült tevékenységéről. Publikációinak listája 57 oldalt tesz ki. Dr. Kelecsényi Ákos Gábor 1991. február 9-én halt meg 72 éves korában, Jászberényben temették el.⁴

1 Magyar Katolikus Lexikon VI. 2001. 447.

2 Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 2013. 87.

3 Subáné 2015. 399.

4 Magyar Katolikus Lexikon VI. 2001. 447.

MARÓTI ARNOLD, ERVIN (1921–2012)

A Kunszentmártonba deportált ciszterci szerzetesek közül egyedüli volt, aki a szétszórás után 50 évig maradt városunkban, munkával és hűséges papi szolgálattal töltött évtizedeken át, kiérdemelve sokak nagyrabecsülését, tiszteletét és szeretetét. Általában „Öcsi atya”-ként ismerték, ezt az elnevezést idősebb rendtársaitól kapta, akik nagyon sok segítséget kaptak tőle az elhelyezkedés lebonyolításában. A rendkívüli technikai készséggel és sokoldalúsággal megáldott fiatal atya 1921. május 14-én született Nagykanizsán.

Gyermekéveit Buda I. kerületében, a Szentimrevárosban töltötte, a ciszterciek által vezetett Szent Imre Gimnáziumban végezte tanulmányait, a Szent Imre cserkészcsapat tagja volt, alapkövének letételétől kötődött a neobarokk ciszterci Szent Imre templomhoz. Ennek a lelki szülőföldnek köszönhette életcélját, szerzetes-papi hivatását. 1939. augusztus 29-én lépett a rendbe. Egyszerű fogadalmát 1940. augusztus 30-án, ünnepélyes fogadalmát 1944. május 13-án tette le. 1944. május 18-án szentelték pappá. A budapesti Bernardinumban természetrajz-földrajz szakos tanárjelöltként tett alapvizsgát. Az iskolák államosítása után 1949-50-ben Pécssett hitoktató. Az elhurcolás részletei saját szavaival: „...A teherautóból, ami kint várakozott a kapualjban, a padokat kidobták, a platón kuporogva utaztunk. A csomagjainkat átnézték. Egy régi menetrendkönyvet betettem, mert azt se tudtam, hogy Kunszentmárton létezik-e, s ha létezik, hol van. Betereltek bennünket az autóba. A ponyvákat leszíjazták, két rendőr ült középen ládán, puskával a kezében. Beszélni nem lehetett. Arra gondoltunk, hogy valahová a Szovjetunióba visznek bennünket. Pécs határában megálltunk... Közben a menetrendből kinéztem, hogy Kunszentmárton merre van. Megnyugtató volt, hogy egyáltalán van ilyen. Amikor hajnalodott, valahol Kecskemét és a lakitelki híd között jártunk, megengedték a rendőrök, hogy a hátsó ponyvát fölhajtsuk. Így valami kis levegő is jutott be, a tájat is láthattuk. A kármelita rendház kapujában összetalálkoztunk a bajai

Arnold atya (balról) a Szent Márton-búcsún, 1973. november 11-én

rendtársakkal, akiket egy járattal korábban hasonló módon hoztak ide. Azután késő estére megjöttek a szentgotthárdi rendtársak is. Így aztán egy új konventet alkottunk... Az életünket próbáltuk a rendi szabályok szerint berendezni. A zsolozsmát közösen, hangosan, időnként énekelve végeztük. Még egy konventmisét is tartottunk, aminek gregorián énekeit együtt énekeltük... Nagy gondot jelentett a főzés ennyi embernek. A két-három szakács testvér nem tudta ellátni a konyhát. Ezért délelőtt becsületesen besegítettünk az előkészítésbe, a délutáni mosogatás is közmunka volt. Kis könyvtár is volt, de többet beszélgettünk. A kármelita atyákkal is volt mit beszélgetnünk.¹

Azután jött a feloszlítás. Maróti Arnold atya már soha nem lehetett gimnáziumi tanár: munkáspapként élte le életét. Sorsa tipikus szerzetesi sors a 20. század második felének Magyarországon. Jel és követendő példa tudott lenni a világban. A fentebb idézett riportban így nyilatkozott: „Gergely Jenő könyvében, *A katólikus egyház Magyarországon 1944-1971 között*, annak 129. oldalán írja ezt: „A paritásos bizottságban történt konkrét megállapodás alapján 460 szerzetes papot világi lelkészként alkalmaztak az egyházmegyékben. 100 szerzetes a pannonhalmi papi otthonba került, mintegy 700 apáca különböző szociális otthonok lakója lett. Több mint 2500 férfi és 9000 női szerzetes egyénileg helyezkedett el, és ezek sorsát központilag csak részben tudták nyomon kísérni.’ Hát én ebből a 2500-ból vagyok egy. Úgy érzem, sorsom nem különbözik a többitől, remélem se rosszabb, se jobb, mint a többi 2499-é, akiről nem tudunk...Egy olvasmányélményem alapján arra gondoltam, ha én a fizikai munkát vállalom, azt senki sem fogja elirigyelni tőlem. Ezen a vonalon indultam el...”²

A továbbiakban idézzük Barna Mária méltató sorait: „Volt arató, hegesztő és esztergályos sz egykori Vasipari Vállalatnál, mozigépész, villanyszerelő a

Koncelebrációs szentmise a Kármelben, 1991. december 14-én. Balról jobbra: Nagy Ferenc plébános, Rumi Tamás provinciális és Maróti Arnold ciszterci

szentesi Kontakta gyárban, ahol kétszer is élmunkás elismerésben részesült. Papi mivoltát soha senki előtt nem tagadta. Hajnalban minden nap elmondta a misét a kármelita kápolnában, csak ezután indult munkába. Néma hitvallása tiszteletet ébresztett még az istentagadóknak is. Mindenkiel megtalálta a hangot. Csendes, szelíd modoráért, humoráért az egész város szerette. S ő is kunszentmártoninak érezte magát élete végéig. Nagyon szerette a természetet, Isten teremtő jóságát látta és láttatta meg mindenkiel. Rengeteg túrát, kirándulást szervezett, többen így jutottak el hazánk legszebb tájaira. Soha nem ,papolt', de mindig voltak találó mondatai, megjegyzései. Példa volt szerénysége, humora, értékrendje. Nem zúgolódott, pedig jócskán lett volna miért. Mindenben a Gondviselés akaratát látta, tudta, hogy egy a fontos: Isten szándéka szerint a legjobbat tenni embertársainkkal, elfogadni és mindenben meglátni Istent."³

A szerzetesrendek újraindulásakor Kerekes Károly zirci apát úr a budapesti Szent Imre plébániára hívta kiegészítő lelkésznek. Engedelmisségi fogadalmához híven vissza is tért a rendi közösségbe. 2004 júniusában újra eljött Kunszentmártonba, ahol 19-én szombaton este a Kármelben, 20-án vasárnap délelőtt pedig a nagytemplomban mutatta be hálaadó gyémántmiséjét. Az emlékül szétosztott szentképeken újmiséis jelmondatát ismételte meg: „Uram, soha nem hagyod el a Téged keresőket.” (Zsolt 9, 11)

Arnold atya („Öcsi atya, Ervin bácsi”) 91 éves korában, 2012. május 6-án hunyt el Budapesten. Május 18-án délután 2 órakor a zirci apátság ciszterci sírkertjében helyezték örök nyugalomra. Temetése zárandoklat volt. Nem csak a legszűkebb család tagjai búcsúztak tőle, hanem az ország sok pontjáról, Szegedről, Szentesről,

Szombathelyről, Kecskemétről, Budapestről és természetesen Kunszentmártonból is többen elkísérték utolsó útján. Az apátsági bazilikában – a Kövesdy Zsolt kunszentmártoni plébános és a ciszterci rendtársak koncelebrálásával bemutatott szentmisén – Dékány Sixtus zirci apát méltatta Arnold atya életútját, majd a temetőben dr. Barna Gábor professzor búcsúzott tőle a barátok, tisztelők nevében. Megható percek következtek: egy régi felvételnél hangzott el saját előadásában Öcsi atya legkedvesebb verse, Áprily Lajos: *A csavargó a halálra gondol* című költeménye. A szertartás végén, miután rendtársai elénekelték a *Salve Reginát*, megszólalt a tücsök. A természet is elbúcsúzott. „A zirci temető a város fölött, a hegyoldalon fekszik. Így Ervin bácsi utolsó útján ismét fölfelé vezette a rábízottakat, fölfelé, Isten felé. Hitünk szerint egykor majd Nála újra találkozunk, addig pedig sokszor fogjuk még felidézni kedves alakját.”⁴

1 Barna Gábor: A Vigilia beszélgetése Maróti Ervin Arnolddal. *Vigilia*, 2000/6. 470-472.

2 Uo. 469., 472.

3 Barna Mária: Búcsú. *Kunszentmártoni Hír-Lap*, 2012. május 31.

4 Uo.

MAYER MÓRIC, ÁDÁM (1894–1957)

A Bács-Bodrog vármegyei Gádor községben született 1894. szeptember 2-án. Beöltözött 1915. augusztus 14-én. Egy-szerű fogadalmat 1917. július 4-én, ünnepélyes fogadalmat 1920. július 20-án tett. Pappá szentelték 1920. július 25-én. Latin-német szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1920-1948: Pécselt gimnáziumi tanár. 1945: igazgatóhelyettes. A Katolikus Tanügyi Főhatóság hatáskörébe tartozó gimnáziumokban és leánygimnáziumokban, valamint a pécsi tankerület középiskolaiban a latin és német nyelv tanulmányi felügyelője, a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen a német nyelv lektora. 1949: hittudományi előkészítő iskolai tanár. Művei: *Német nyelvkönyv*. A gimnáziumok 6. osztálya számára. Szerkeszti Pühr Ferencsel. Budapest, 1940. (A Szent István Társulat gimnáziumi tankönyvei.) *Német irodalmi olvasókönyv*. A gimnáziumok 7. osztálya számára. Szerkeszti Pühr Ferencsel. 1941.¹ 56 éves korában hurcolták Kunszentmártonba. Mátraszentimrén halt meg 1957. július 10-én halt meg. 63 évet élt.

1 Magyar Katolikus Lexikon VIII. 2003. 844.

MÓDLY DEZSŐ, LÁSZLÓ (1887–1969)

A Vas megyei Kőszegszerdahely községben született 1887. október 23-án. A ciszterci rendbe lépve 1905. augusztus 14-én öltötte magára a noviciusok fehér ruháját. Egyszerű fogadalmat 1907. április 2-án, ünnepélyes örök fogadalmat 1910. június 27-én tett. Pappá 1910. július 2-án szentelték. Magyar-latin szakos okleveles középiskolai tanár. Hittanári képesítéssel is rendelkezett. Nyugdíjazásáig tanított a pécsi gimnáziumban. Az önképzőkör tanár-elnöke, a vidéki tanulók szállásfelügyelője. 63 éves volt, amikor Pécsről Kunszentmártonba hurcolták. Eredeti egyéniségéért, jóízű élménybeszámolóíért fiatalabb rendtársai nagyon szerették. 82 éves korában halt meg Pannonhalmán 1969-ben.

NYOLCZAS IPOLY, JÓZSEF (1906–1984)

Budapesten született 1906. október 7-én. Rendőr édesapját többször áthelyezték, így iskoláit leánytestvérével együtt Jászapátin végezte. Ott is érettségizett. Teológiai tanulmányait Zircen folytatta, majd a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem latin-francia szakos hallgatója. Beöltözött 1924. augusztus 13-án. Egyszerű fogadalmát 1925. augusztus 14-én, az ünnepélyes fogadalmat 1929. június 22-én tette le. Kránicz Kálmán veszprémi segédpüspök Zircen szentelte pappá 1929. június 30-án. Magas szintű zenei

képzésben is részesült. 1929-30-ban a párizsi Sorbonne Egyetem vendéghallgatója, majd Budapesten szerez diplomát 1932-ben. Ez év őszétől 1948-ig a Ciszterci Rend pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának latin-francia szakos tanára. „Ez a tizenhat esztendő lesz életének aranykorszaka. Jóllehet hivatalosan nem volt zenetanári végzettsége (különben jól zongorázott és orgonált), értékes nyelvtanári tevékenységén túlmenően a zenepedagógia, az ének- és zenekarvezetés területén ért el kimagasló eredményeket. Tanítványa, a későbbi orvosprofesszor, Kádas István írta róla: „A két nyelv annak idején úgynevezett főtantárgy volt, és ha a tantervben melléktantárgyként szerepelt is, számára legalább ilyen főtantárgy volt az ének és zene is. Vezetése alatt felvirágzott a gimnázium ének- és zenekara. Nyolczas tanár úr Pécs zenei életét országos színvonalra emelte. Fiú-vegyeskart, szimfonikus és fúvószenekart alapított. Két kitűnő pályatársával az Éneklő Ifjúság Mozgalma mellé 1942-ben megszervezték a pécsi Zenélő Ifjúság koncertsorozatát.”¹¹

A rendi káptalan választott tagja. A pécsi tankerület gimnáziumaiban és leánygimnáziumaiban az ének tanulmányi felügyelője, a pécsi Karének Egyesület karnagya, a kollégium ének- és zenekarának vezetője, az ének- és zeneszertár őre. Az általános iskola megbízott igazgatója. „Aztán elkövetkezett 1948 júniusa, egy tollvonással államosították az egyházi iskolákat, így a pécsi Ciszterci Gimnáziumot is. A szerzetes-tanárok ettől kezdve be sem tehették a lábukat az 1814-től általuk fenntartott intézetbe. A rendházban egyelőre még maradhattak. Nyolczas Ipoly – félig-meddig illegálisan – verbuvált egy kis vegyes kart a Belvárosi templomban, ahol segédlelkészi beosztást kapott, a városkörnyéki iskolákban egy ideig

hitoktatást is vállalhatott.”² 1949: hittudományi előkészítő iskolai tanár. 44 éves volt, amikor pécsi rendtársaival együtt 1950. június 10-én éjszaka Kunszentmártonba hurcolták. A Kármel kápolnájában Juvenál atyával együtt nagyszerű zenei kultúrát teremtett, felváltva látták el a kántori szolgálatot. Az itt raboskodó ciszterci atyák közösségéből remek énekkart szervezett. Ágoston Julián itt írta meg azóta ismertté és népszerűvé vált Szent Bernát himnuszát, melyet aztán Nyolczas Ipoly, a jeles muzsikus zenésített meg pentaton hangnemben. Augusztus 21-én, Szent Bernát ünnepének szentmiséjén hangzott fel először a reményt és bizalmat sugárzó dallam a deportáltak ajkán:

Szent Bernát, ma hozzád száll fel énekünk,
Isten előtt közbenjárónk légy nekünk.
Egyházunknak ékessége, virága,
Téged kérlek híveidnek imája.
Szent Bernátunk, kérve-kérünk, nézz le ránk,
Hallgasd meg, ó, esdeklésünk, hő imánk!

Nyolczas Ipoly atya 1950-től az egri főegyházmegye közmegebecsülésnek örvendő papja lett. Segédlelkész Újdiósgyőrben 1950, Gyöngyöstarjánban 1954, Nyíregyháza I. plébánián 1955, Miskolc-Mindszent plébánián 1959, Nyíregyháza I. plébánián 1961-től karnagy, a kántorképző tanfolyam vezetője.³ Nyíregyházán halt meg 1984. június 25-én, 78 éves korában, Zircen temették július 5-én.⁴ A rendszerváltás után visszaállított pécsi ciszterci Nagy Lajos Gimnázium zeneterme 2005-től Nyolczas Ipoly nevét viseli.

1 A Ciszterci Rend Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumának Évkönyve a 2005-2006. tanévről. Közli: Páva Péter igazgató. Pécs 2006. 25-27.

2 Uo. 26-27.

3 Rendtörténeti adatok. Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 2013. 104. – Az egri főegyházmegye schematizmusa 1975. 121.

4 Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 351.

DR. OPPERMANN BALDUIN, JÁNOS (1902–1979)

„A boszniai Brosna-Brod községben, még az osztrák-magyar monarchia területén született 1902. május 7-én. Családjából hozta magával a horvát nyelv ismeretét, a szláv kultúra iránti érzékét, ami alapja volt a szlavisztika iránti későbbi tudományos érdeklődésének. A monarchia közéleti légköréből, a „sokfajta nép” bár súrlódásos, mégis kiegyensúlyozott együttéléséből pedig azt a szenvedélymentes patriotizmust, amivel a közös haza népeinek érdekeit értékelte és megértette. 1918. augusztus 14-én lépett a ciszterci rendbe, Egyszerű fogadalmának (1922. július 15.), majd ünnepélyes fogadalmának (1925. június 27.) letétele után 1925. július 5-én szentelték pappá. 1926-ban fejezte be tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Doktorátusa mellett magyarból és latinból szerzett középiskolai tanári oklevelet, de az indogermán nyelvészettel való foglalkozása egyre inkább a szlavisztika felé sodorta. Nyelvi készsége és egyre

elmélyülő érdeklődése a tudományos pálya felé vonzotta. Előjáróinak akaratából azonban középiskolai síkon maradt. Néhány évig a rend budai gimnáziumában tanított, majd 1934-től az államosításig Pécssett volt a rendi gimnázium tanára. Házfőnökhelyettes, a diákothron felügyelője, az ifjúsági könyvtár őre. 1949: gyárvárosi segédlelkész, hittudományi előkészítő iskolai tanár. 48 éves volt, amikor Kunszentmártonba internálták. A Kármel kápolnájában mutatta be ünnepélyes ezüstmiséjét 1950. július 12-én. A szétszóratás után több lelkipásztori állomás helyen dolgozott a pécsi egyházmegyében, egészen haláláig. Utolsó munkahelyén, a Pécs-bányatelepi plébánián, mint sokra értékelt, a városban mindenki által tisztelt, az egyházmegyei hatóság részéről nagyrabecsült lelkipásztor állt helyt kápláni minőségben. Súlyos, de rövid betegség után halt meg Pécssett 1979. szeptember 6-án, 77 éves korában. A pécsi megyéspüspök temette és mondta érte a gyászmisét szeptember 14-én, koncelebrálva számos rendtársával és paptestvérével.

Ha az elmondottakhoz hozzávesszük szerzetespapi egyéniségének buzgóságát, csendes szerénységét, hallgatag csendszeretetét, egyszerűségét és mindvégig széleskörű tudását, nagyfokú munkabírását, akkor felvázoltuk egyéniségének jellemző vonásait. Csak még azt a jóságot kell hozzáadnunk, amit fenntartás nélkül pazarolt diákra és felnőltre egyaránt, és amiért mindenki szerette, akikkel az élet egy útra sodorta.”¹

1 Szolgálat, 1980. 46. szám, 103.

SZÁSZ ALFRÉD, MIHÁLY (1886–1971)

A Bács-Bodrog vármegyei Küllőd községben született 1886. október 28-án. A ciszterci rendbe lépett 1904. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmat 1908. július 11-én, ünnepélyes fogadalmat 1911. augusztus 2-án tett. Pappá szentelték 1911. augusztus 6-án. Latin-német szakos okleveles középiskolai tanár. Központi ruhatáros Zircen.¹ 1950: kisegítő lelkész Baján, majd Pécssett. 64 éves volt, amikor Kunszentmártonba hurcolták. 1971. január 7-én halt meg 85 éves korában Pannonhalmán.

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 11., 42.

VARGA VIRGIL, JÁNOS (1894–1959)

A Baranya megyei Kisasszonyfa községben született 1894. január 6-án. A ciszterci rend ruháját 1911. augusztus 14-én öltötte magára. Egyszerű fogadalmát 1915. július 5-én, az ünnepélyes örök fogadalmat 1918. július 16-án tette le. Pappá szentelték 1918. július 20-án. Mennysiségtan-természettan (matematika-fizika) szakos okleveles középiskolai tanár. A természettani szertár őre.¹ 1949: hittudományi előkészítő iskolai tanár. 56 éves volt, amikor Pécsről Kunszentmártonba internálták. Siófokon halt meg 1959. október 4-én, 65 éves korában.²

1 Ciszterci Névtár 1947-48. 18., 43.

2 Diós szerk. 2011-12. (Kézirat). 523.

A szentgotthárdi konvent tagjai 1950-ben

DR. VÁRKONYI FIDÉL, JENŐ perjel (1888–1959)

A Vas vármegyei Kőszegen született 1888. július 24-én. Középiskoláit Kőszegen, Sopronban és Egerben végezte. 1914. augusztus 14-én lépett a ciszterci rendbe. Egyetemi tanulmányait 1907-től Bécsben kezdte. Egyszerű fogadalmát 1908. július 11-én, az ünnepélyes szerzetesi fogadalmat 1911. augusztus 2-án tette le. Pappá 1911. augusztus 6-án szentelték. 1911-13: Innsbruckban képezte tovább magát, ahol teológiai doktorátust szerzett. 1913: a székesfehérvári reálgimnázium hittanára. 1914: a budapesti Ciszterci Hittudományi és Tanárképző Intézet tanára, valamint spirituális. 1919: Nagyesztergáron plébános, még ugyanabban az évben Budapesten teológiai tanár és spirituális. 1920: Zircen plébános és tanfelügyelő. 1922: Budapesten teológiai tanár és spirituális. 1925-41: az Emericana egyetemi menzáinak igazgatója is. 1934: Budapesten káplán. 1936: egyetemi lelkész. 1938: a Confoederatio Americana Sopiana korporációjának lelkesze. Nyaranként Németországban, Ausztriában, Hollandiában, Belgiumban, Párizsban és Lengyelországban a rendi és egyházi viszonyokat tanulmányozta. 1941: Zircen teológiai tanár. 1946: Szentgotthárdon perjel. Legalább húsz tanulmánya és jónéhány könyve jelent meg különböző kiadásokban. Ezek közül néhány cím: *A Ciszterci Hittudományi Főiskola és a Ciszterci Tanárképző Főiskola évkönyve 1942-43.* (Veszprém, 1943.), *Szent Bertalan apostol* (Győr, 1921.), *Szent Henrikről nevezett Mária és a legméltóságosabb Oltáriszentségről nevezett Magdolna 1925. május 10-én boldoggá avatott ciszterci vértanúapácák élete* (Budapest, 1926.), *Pütkösdi levelek. Lelki életre ösztönző írások egyetemisták, főiskolások, műveltebb fiatalok számára* (Budapest, 1936-1937.). Várkonyi Fidél atya 62 éves volt, amikor rendtársaival együtt Kunszentmártonba internálták 1950 nyarán. Pannonhalmán halt meg 1959. június 30-án, 71 éves korában.¹

¹ Magyar Katolikus Lexikon XIV. 2009. 790-791.

DR. GONDÁN FELICIÁN, JÓZSEF (1883–1957)

A Veszprém megyei Lepsény községben született 1883. november 26-án. A ciszterci rendbe lépett 1902. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmat 1904. április 5-én, ünnepélyes örök fogadalmat 1907. június 23-án tett. Pappá 1907. június 27-én szentelték. Magyar-latin szakos tanári oklevelet szerzett, filozófiából doktorált. 1907: Pécsen, 1921-40: nyugdíjazásáig Baján gimnáziumi tanár. 1921-ben a bajai 157. sz. Damjanich János cserkészcsapat alapítója. A Vármegyei Cserkész Intéző Bizottság elnöke. 1940: Szentgotthárdon gyóntató. 1941: könyvtáros. Jelentős irodalomtörténeti tanulmányok egész sora került ki a keze alól. Néhány példa: *Összefoglaló nemzeti irodalomtörténet* (Budapest, 1926.), *A középkori magyar pálos rend és nyelvemlékei* (Pécs, 1916.), *Kisfaludy Sándor regéi* (Szeged, 1912.), *Emlékkönyv Tóth Kálmán*

születésének 100. évfordulójára (Homok, 1931.), *Magyar olvasókönyv a gimnáziumok és leánygimnáziumok 1. és 2. osztálya számára* (több átdolgozott kiadás Bp. 1938, 1940). *Új arcú magyarok* című, Homokon megjelent cserkész témájú színművét többször bemutatták. Gondán Felicián 67 éves volt, amikor 1950-ben Kunszentmártonba hurcolták. Súlyosbodó betegsége miatt itt is maradt, Szűcs Aladár rendtársával egy Wesselényi utca magánházban lakott. A szentesi kórházban halt meg 1957. május 31-én, 74 éves korában.¹

1 Magyar Katolikus Lexikon IV. 1998. 132. – XVI. 2013. 504.

HORVÁTH KÁZMÉR, VINCE (1902–1983)

A Sopron megyei Süttör községben született 1902. április 2-án. A ciszterci rendbe lépett 1922. augusztus 14-én. Egyszerű fogadalmát 1923. augusztus 17-én, az ünnepélyes örök fogadalmat 1927. június 25-én tette le. 1927. július 3-án szentelték pappá. A budapesti egyetemen tanult, hittanári oklevelet szerzett. 1931: Hercegfalván, 1932: Zircen káplán. 1933: Szentgotthárdon hittanár az állami gimnáziumban.¹ Az iskola Mária Kongregációjának prézese és cserkészcsapatának parancsnoka. A rendi káptalan választott tagja, az apátsági könyvtár őre. 48 éves volt, amikor Szentgotthárdról Kunszentmártonba hurcolták. A rendek feloszlatása után 1950-től 1956-ig káplán a szombathelyi egyházmegyében lévő Szarvaskenden. 1956-tól tartós betegszabadságon. Az aranymiséjén 1977-ben elhangzott szentbeszéd néhány kiemelkedő részlete: „Mi az ünnep? Az ünnep az, amikor meggyújtjuk a gyertyát, és megállítjuk az órát. Megállítjuk az órát, hogy szűnjék meg az idő, és mögüle fölcillanjon az örökkévalóság. Itt a földön törvény, hogy mindennek árnyéka van. Vegyük el az árnyékát, és megszületik az ünnep. Egy gyermekben mennyi makrancosság és nyakasság tud lenni: vegyük el az árnyékát, és ott van az örök gyermekség. Egy nő mennyire kiszámíthatatlan és szeszélyes tud lenni: vegyük el az árnyékát, és ott van a szép örök nőiesség. Egy férfi milyen durva és közönyös tud lenni: vegyük el az árnyékát, és ott van az örök férfiasság eszményképe. És a pap? A hosszú évek alatt talán elsűrűkül, talán hivatalnok lesz: vegyük el az árnyékát, és ott áll előttünk a papi eszmény úgy, ahogy azt Jézus elgondolta. Jézusról azt mondja a Szentírás: mindenben hasonló lett hozzánk. Kedves jó Kázmér testvérem! Tanár voltál, elmaradt a katedra. Szerzetes előljáró voltál, elmaradt az apátság. Lelkipásztor voltál, és elmaradt a plébánia. És most? A házak hosszú során az egyik házban a családdal, amely oly nagy szeretettel vesz körül, megosztod az életed. Úgy élsz, mint Jézus harminc évig Názáretben... Ó, te 50 éve felszentelt pap! Mindenben hasonlítasz hozzánk, de felülről vagy. A hivatást Istentől kaptad. Az a hivatásod, hogy az Istent belesugározd a világba. Hogy a szeretet antennája legyél. Ez nem látszik. Jézuson sem látszott. Sokszor félreértették, félremagyarázták. Jézusnak ez fájt. Fáj a napnak is, ha lehunyjuk a szemünket, fáj a forrásnak is, ha a forrás mellett a pocsoljából iszunk. Fáj a papnak is, ha nem kell az Isten. Jézus is, bár nem értették, hintette az áldást. A nap is, ha lehunyjuk a szemünket, hinti a fényt. A forrás sem sértődik meg, ha

pocsolyákból iszunk. A pap sem sértődik meg, hanem árasztja tovább az Isten kegyelmét... A régi magyar köszöntéssel köszöntelek: szép jó estét kívánok. Ne csak jó legyen az este, hanem szép is. Te szeretted a galambokat. Hát most turbékoljon az a sok kicsi diák, akiket úgy meg tudtál nevetetni aranyos kedélyeddel. Azután ragyogjanak fel az esti csillagok egeden: az a sok-sok szempár, amely évtizedeken keresztül rád meredt a katedrán, akiknek te voltál az eligazítás. Azután nyílnak ablakod előtt a virágok: jöjjenek vissza szép emlékek a cserkész táborból, a tábor-tüzek emléke, amikor az esti imánál azokban a gyerekekben egy életre szólóan megszületett az igazi férfias vallásosság. Tiéd a múlt, ne szégyelld, fogadd el. Legyenek igazak a költő szavai:

Zárlatig ügyis elkészül mérleg,
Csak egy a fontos: égjek, s el ne égjek,
Mint a pusztai vadrózsabokor,
A nap is legszebb naplementekor.”²

(Sík Sándor)

Horváth Kázmér ciszterci atya életének 82., szerzetesi hivatásának 61., áldozópapságának 56. évében 1983. április 13-án elhunyt. Temetése április 21-én volt a fertődi II. (Süttör) temetőben.

1 Magyar Katolikus Lexikon V. 2000. 54.

2 Szolgálat, 1983. 59. 91. oldal.

JAMBRICH OSZKÁR, LÁSZLÓ (1895–1977)

A Somogy megyei Simonfa községben született 1895. február 1-jén. A ciszterci rend ruháját 1914. augusztus 14-én öltötte magára. Egyszerű fogadalmát 1916. július 6-án, az ünnepélyes fogadalmat 1918. július 15-án tette le. Történelem-földrajz szakos tanári oklevelet szerzett. 1921. július 31-én pappá szentelték. Gyakorló tanár Budapesten. 1922: apáti jegyző Zircen. 1923: tanár a rend pécsi Nagy Lajos Gimnáziumában. 1934: számvevő Előszálláson, 1937-1945: erdőfelügyelő Zircen. 1944 őszén prédikációban figyelmeztette a zirci svábokat, hogy ne lépjenek be a náci ideológiát kiszolgáló Volksbund szervezetébe, mire egy volksbundos volt tanítványa elvitette. A sopronkőhidai börtönben baloldali ellenállók lelkipondozásával is foglalkozott. 1945. április 27-én szabadult a tiroli határhoz közeli Bernauban. Plébános Bakonykoppányban, 1948: gazdaságvezető a szentgotthárdi rendházban. 55 éves volt, amikor 1950-ben rendtársaival Kunszentmártonba hurcolták. A kényszertartózkodás megszűnése után Balatonboglárra költözött. 1967-től haláláig Simonfán élt.¹ „1977 nyarán még megjelent idős tanítványai pécsi találkozásán. Ekkor már a sír felé hajló ember volt, mégis derűsen élt simonfai magányában, lehetőleg a ház kertjében üldögélve.

A kert, a fák, a madarak csipogása, éneke maradt mindvégig éltető eleme. Mert mindene a szabad természet csendje és fénye volt. Rendi munkássága legnagyobb részét is mint uradalmi számvevő és erdőfelügyelő a Mezőföld áldott rónaságán és a bakonyi erdőkben töltötte el. Volt tanítványai, a keze alatt dolgozó emberek és rendtársai egyaránt nyugodt humorát, megértő emberségét és csendes szerénységét őrizték meg emlékezetükben. Ahhoz a rendi nemzedékhez tartozott, amelytől boldogult Békefi Remig apátúr a rend belső szerzetesi megújulását is várta: a jó paptanár eszménye mellett a monasztikus életstílus meggyökerezését. És hogy ez egy nemzedékkel később valóra vált, ahhoz olyan befelé élő, szerény, minden rendi munkában készséges, derűs és nagyszívű szerzetestanárokra volt szükség, amilyen megboldogult testvérünk is volt.”²

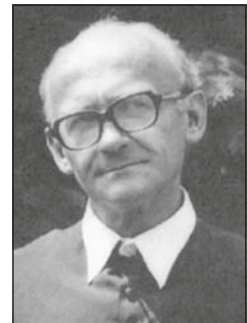
Jambrich Oszkár ciszterci rendi aranymiséés áldozópap, középiskolai tanár, életének 82., szerzetesi hivatásának 63., áldozópapságának 56. évében 1977. december 3-án hunyt el. December 10-én temették Zircen.

1 Magyar Katolikus Lexikon V. 2000. 575.

2 Szolgálat, 1978. 38. sz. 95.

KELETY GÉZA, JENŐ (1923–1997)

A hivatását tökéletesen betöltő, az Isten országáért harcoló, semmilyen áldozattól vissza nem riadó ciszterci atya, aki életét a magyar ifjúság katolikus nevelésére kötelezte el, Budapesten született 1923. november 20-án. Egyszerű fogadalmat 1944. február 9-én, ünnepélyes fogadalmat 1947. június 23-án tett. Zircen szentelték pappá 1947. június 24-én. 1947-48: latin-történelem szakos bölcsészhallgató, tanárjelölt a budapesti Bernardinumban. 1948: káplán és hitoktató Szentgotthárdon.¹ Innen hurcolták 27 éves korában

rendtársaival együtt Kunszentmártonba. Megrázó élményeit később az átélő és szemtanú hitelességével formába öntve adta át kortársainak és a felnövekvő nemzedéknek: *Szeretettől élni* című nagyszerű könyvében, amely két fejezetet szentel Kunszentmártonnak. Leírja, hogy szentgotthárdi gimnazista diákjai közül kalandos körülmények között öten látogatták meg kényszerű fogsága idején a Körös-parti kisváros kármelita kolostorában. Ezek a 16-17 éves fiúk Géza atya indíttatására késő öregkorukig hűségesek maradtak a keresztény eszmékhez.

A szétszórás után Kelety Géza a szombathelyi egyházmegye kötelékébe került. 1950-51: segédlelkész Körmenten, Baltaváron, majd Lentiben, 1951-55: kántor Izsákon. Intenzív hitoktatói tevékenységét, az ifjúság jellemnevelését célzó munkásságát a pártállam a rendszer megdöntését célzó felforgatásnak tekintette és több évre terjedő börtönbüntetéssel „jutalmazta”. 1957 és 1970: szolgálaton kívül civil foglalkozást volt kénytelen vállalni. A veszprémi egyházmegyében 1970-74: Súr, 1974-82: Nemesdéd, 1982-90: Pusztakovácsi lelkésze, 1990-97: Csákberény plébánosa. A csákberényi 1414. sz. cserkészcsapat parancsnoka.

Kelety Géza és Szeker András ciszterci atyák dr. Kiss Péter prépost társaságában a mesterszállási templom Kisboldogasszony-búcsúján, 1950. szeptember 8-án

között: szerzetesként, papként, kántorként, rabként – mint Isten csodálatos eszköze – számos meglepő ötlettel felvirágoztatta a fiatalok hitéletét, miközben nem mindennapi kalandokat élt át. Így például titokban ávós tisztii egyenruhában a börtönben félig agyonvert ávós közlegény gyóntatását vállalta. Kelety Géza atya írását szenvedése és a még élő számos tanú hitelesíti. Szavai valóban fiatalokhoz szólnak fiatalokról, és lelkipásztorokhoz lelkipásztorokról – tanulságul.

Könyvének utolsó soraiban írja: „Néhány hónap múlva aranymisém lesz... Nagyon súlyos, tulajdonképpen halálos beteg vagyok, de talán megadja a jó Isten, hogy megérjem életem második legszebb napját, az aranymisét, ötvenedik évfordulóját papi életemnek. Hogy az elmúlt harminc-negyven évben mi minden történt, az többkötetes regény lenne. A szereplők nagyrésze ma is él, és már nem olyan világ volt 1958 után, mint előtte. Megváltozott Magyarország, megváltoztak az emberek. Megváltoztam én is sok mindenben. De egy dologban nem. A minap került a kezembe egy levél, amelyet most 1996 szeptemberében írt itteni tanítványom egy barátjának, aki szintén innen indult cisztercinek: „Ciszterci pedig azért szeretnék lenni, mert láttam egy példát, ami nagyon megtetszett, és én is „szere-
tebtől akarok élni...”²

A kötet befejezése után néhány hónappal Kelety Géza ciszterci rendi arany-
misés áldozópap, középiskolai tanár életének 74., szerzetességének 54. áldozópap-
ságának 50. évében visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. A zirci temető Cisz-
terciek Sírkertjében március 13-án helyezték örök nyugalomra. Ezt követően a
szentmise-áldozatot az Apátsági Bazilikában mutatták be lelki üdvéért. A „mézaj-
kú doktor”, Szent Bernát bölcs megállapításainak minden szava ráillik Géza atya
életére, sorsára és megpróbáltatásaira:

Szeretebtől élni 1997-ben meg-
jelent könyvének recenziójában a
következő, megfontolásra érde-
mes sorokat olvashatjuk: „Ezen
írásommal sem költői művet,
sem szépprózát, sem regényt,
sem mindenféle rég kitalált gon-
dolatokat nem akarok közölni.
Erre az írásra – amely nem nap-
ló, hiszen ilyenre nem kerülhe-
tett sor – csak évek múltán jutott
mód és idő, ezért csak olyan dol-
gokat tudok és akarok pontosan
és életszerűen, időrendi sor-
rendben, hitelesen elmondani,
amelyek oly mélyen vésődtek az
emlékezetembe, hogy évtizedek
múlva is „bennem maradtak”.
Olyan élmények, amelyeket nem
lehetett egyszerűen elfelejteni...”
„Kelety Géza ciszterci atya szavai
ezek, aki minden körülmények

„Krisztus ráismert élete sok szenvedésében és küzdelmében, és nem fog megfeledezni róla a mennyben sem.”³

1 Magyar Katolikus Lexikon VI. 2001. 470.

2 Kelety 1997. 381.

3 Gyászjelentés.

KÜZDY AURÉL, ALBERT (1866–1951)

Budapesten született 1866. december 17-én. A ciszterci rendbe lépett 1884. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1888. május 20-án, ünnepélyes fogadalmat 1891. július 10-én tett. Pappá 1891. július 14-én szentelték. Mennyeiségtan-természettan (matematika-fizika) szakos középiskolai tanár. A rend középiskoláiban működött. Békefi Remig zirci apát noviciusmesterré nevezte ki. Aurél atya az első fővárosi ember a ciszterci rendben. „Hivatása az első jele annak a folyamatnak, amely a 19. század elején önállósodott zirci apátságot olyan szellemi és lelki központtá tette, melynek vonzása az egész országra kiterjedt. Vele a nagyvárosi személyiség jelent meg a zirci életben. Az az ember, akinek szellemi nyugtalansága, megpihenni nem tudó lelki igényessége adott körülmények között nemcsak áldás lehet valamely közösség életében, hanem döntő fordulatot is hozhat. S ez következett be Küzdy Aurél munkássága, hatása nyomán is... Felszentelése után azonnal Egerbe került, mint a matematika és fizika tanára. Pedagógiai működésében előtérbe lép a nevelő, a lelkeket, a körülötte kitaruló életet megnyerni, alakítani, felfelé vezetni kívánó ambíciója és lelkes idealizmusát életszerű célok szolgálatába állító gyakorlatiassága. Új tanártípust képvisel, voltaképpen megteremti és hatásában bemutatja a diákhöz és szülőhöz egyaránt életközelségbe lépő nevelőtanárt, aki előbb az egri gimnáziumnak szerez országos hírnevet és tekintélyt, majd a rendi nevelő oktatás sajátos eszménye és célkitűzése révén rövidesen áttelekesíti az új budai iskolát, átalakítja Pécsét és Baját, és a magyar pedagógia történetébe kitörölhetetlenül beírja a ciszterci nevet.”¹

Egerben tanára volt városunk szülőttének: Kiss Péternek, Kunszentmárton későbbi prépost-plébánosának. Évtizedek múltán nyugdíjasként élt a szentgotthárdi apátságban, amikor társaival 1950 júniusában Kunszentmártonba internáltak. Kelety Géza atya írja *Szeretből élni* című könyvében: „Az ávosok sorfala között mentünk le a földszintre. A főkapunál megvárták, míg mindenki odaért, s csak akkor nyitották ki. A kapu előtt ponyvával letakart nagy teherautó várakozott teljes sötétségben, hátsó nyílásával a kapu felé fordulva. Körös-körül géppisztolys rendőrök. Nyers, de fojtott hangon adták ki az utasítást, hogy teljes csendben lépjünk fel az autóra. (Kiktől vagy mitől félték vajon?...). Egy kis egyfokú létra volt az autó hátulján, ezen hágtunk fel a kocsira. A nyolcvanhárom éves Küzdy Aurél atya nem tudott magától fellépni, megcsúszott és térdre esett. Káromkodások. Az egyik durván rákiált:

– Gyorsan ugorjon föl, mert különben kötéllel kötjük az autó végére, s úgy szalad utánunk Pestig. Durva röhögés jutalmazta a ‚szellemes’ ötletet. Nagy nehezen felségítettük a testes öregembert... Háromnegyed egy volt éjfél után.”²

A három hónapig tartó kunszentmártoni tartózkodás részleteire Sulyok Ignác atya emlékezik a segítő szeretet megnyilvánulásának megörökítésével: „Nem fedkezünk el az idős és beteg atyákról sem. Igyekeztünk a sanyarú körülményeket számukra elviselhetőbbé tenni. Az önuralomnak, az önfegyelemnek, belső kiegyensúlyozottságnak tiszteletreméltó példáját mutatta fel a 84 esztendőes Küzdy Aurél, aki törődötten, betegen is derűs nyugalommal fogadta el a kényyszerű özszezsúfoltságot, és viselte a legelemibb kényelem hiányát is.”³ Egykori tanítványa: dr. Kiss Péter prépost-plébános többször meglátogatta a Kármelben.

Küzdy Aurél gyémántmisés ciszterci tanár a szétszórátás után egy évvel, 1951. június 16-án halt meg 85 éves korában Porván, a plébánián, ahol menedékre talált. Zircen temették.

1 Kereszty 2014. 172-175.

2 Kelety 1997. 159-160.

3 Kunszentmártoni nyár 1950. Ágoston Julián versei. 101.

SIMON MARÓT, ISTVÁN (1921–2004)

A Fejér megyei Hercegfalva községben született 1921. március 1-jén. Beöltözött 1941. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1942. augusztus 30-án, ünnepélyes fogadalmat 1945. augusztus 30-án tett. Pappá 1946. április 22-én szentelték. 1947-48: magyar-német szakos tanárjelölt a budapesti Bernardinumban. 1950-ben szentgotthárdi segédlelkész volt, amikor rendtársaival 29 éves korában Kunszentmártonba internálták. 2004 körül (vagy az azt követő években) halt meg Pannonhalmán, kb. 85 éves korában.¹

1 Diós szerk. 2011-12. 430.

SZABÓ TIHAMÉR, ISTVÁN (1894–1979)

Veszprémben született 1894. július 11-én született. A ciszterci rend fehér ruháját 1913. augusztus 14-én öltötte magára. Egyszerű fogadalmat 1914. szeptember 18-án, ünnepélyes fogadalmat 1919. szeptember 13-án tett. Pappá 1919. szeptember 29-én szentelték. Okleveles középiskolai hittanár. 1948-ig Egerben a Mária Kongregáció prézese, a Nagyasszony Testőrgárda vezetője, a vidéki tanulók szállásfelügyelője. 1949-től a szentgotthárdi Iskolaszanatórium lelkésze és hitoktatója. 56 éves korában hurcolták Kunszentmártonba. Az aranymiséis Tihamér atya a pannonhalmi Szociális Otthonban hunyt el szelíd, csendes halállal 1979. április 24-én, 85 éves korában. Pannonhalmán is temették el.

„Gyöngye szervezetű, törekeny, mégis szívós ember volt. Több helyütt működött mint hittanár, leghosszabb ideig Egerben a rendi gimnáziumban és a szentgotthárdi iskolaszanatóriumban. Sok betegeskedése ellenére derűs, eleven kedélyű ember volt. Óvatosan és némi kedves huncutsággal kerülte a nagy erőfeszítéseket, annál jobban szeretett a rekreációkban csevegni, diákjaival törődni, ügyes-bajos dolgaikkal odaadó együttérzéssel foglalkozni. Nem volt sem jeles szónok, sem kiváló didakta, de amit tanított hitünkről, amit hirdetett az evangéliumról, azt átélte, és meleg szívében át sugározta szószékről és katedráról egyaránt. Mikor 1954-ben véglegesen meg kellett telepednie a szerzetesek számára fenntartott Szociális Otthonban, onnan is szívesen kijárt segíteni különböző plébániákra. Ereje azonban egyre fogyott, végül daganatos megbetegedés gyanújával gyomorműtétnek vetette magát alá. A kórházból való elbocsátásakor az orvosok közeli halálával számoltak. Ám derűs optimizmusa öreg kora ellenére változatlan mozgékony-sággal úgyszólván halála napjáig vitte, mozgatta, emberek társaságát kerestette vele.

Békességes, Isten-váró és Isten után vágyódó lélekkel távozott az életből, ami neki az utolsó három évtizedben az otthonát vesztett szerzetes sorsát jelentette. Amikor néhány nappal halála előtt meglátogatták, ezt mondta: „Most már elbúcsúzom tőled és minden rendi testvéremtől. Isten vár, és szívesen megyek haza. És nagyon hálás vagyok az Úrnak, mert nagyon sokat kaptam tőle. Jó lenne valamennyiünknek ilyen szelíden elszakadni a földtől, és ilyen hálás szívvel megérni Atyánk házába!”¹

1 Szolgálat, 1980. 45. szám. 103.

DR. SZÚCS ALADÁR, JÁNOS (1878–1957)

Makón született 1878. december 9-én. A ciszterci rendbe lépett 1899. augusztus 29-én. Egyszerű fogadalmat 1901. július 23-án, ünnepélyes örök fogadalmat 1904. június 23-án tett. Pappá 1904. június 27-én szentelték. A hittudományok doktora. Gyóntató a szentgotthárdi apátsági templomban. 72 éves volt, amikor Kunszentmártonba hurcolták. Kelety Géza atya írja többször idézett könyvében, hogy a gyötrelmes utazás másnapján Aladár atyát – akit rendkívül megviselt az ember-telen szállítás – a rendőrség engedélyével a kármelita kolostorból a csongrádi kórházba vitték műtétre.¹ A rendek feloszlatása után is Kunszentmártonban maradt, Gondán Felicián atyával lakott egy Wesselényi utcai magánháznál albérletben. Dr. Szúcs Aladár ciszterci szerzetestanár Szegeden halt meg 79 éves korában, 1957. március 21-én.²

1 Kelety 1997. 167.

2 Diós szerk. 2011-12. (Kézirat.) 480.

VÉGHELYI ZOLTÁN, ISTVÁN (1893–1864)

A Sopron megyei Farád községben született 1893. december 24-én. A ciszterci noviciusok fehér ruháját 1911. augusztus 14-én öltötte magára. Egyszerű fogadalmát 1915. július 5-én, az ünnepélyes örök fogadalmat 1918. július 16-án tette le. Pappá szentelték 1918. július 20-án. Természetrájk-vegytan szakos okleveles középiskolai tanár. Szentgotthárdon házgondnok.

57 éves volt, amikor társaival együtt 1950 júniusában Kunszentmártonba hurcolták. Budapesten halt meg 1964. november 25-én, 71 éves korában.¹

¹ Diós szerk. 2011-12. (Kézirat.) 529.